

Sąd Najwyższy
Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych

3/2016

BIULETYN
SĄDU NAJWYŻSZEGO
Izba Pracy Ubezpieczeń Społecznych
i Spraw Publicznych

REDAKCJA
Eliza Maniewska

WSPÓŁPRACA
Daniel Eryk Lach, Michał Raczkowski, Izabela Twardowska-Mędrek

SEKRETARZ REDAKCJI
Hanna Elba
tel. 22 530 83 28

WYDAWCA:
Sąd Najwyższy
00-951 Warszawa, Plac Krasińskich 2/4/6
www.sn.pl

Spis treści

I. UCHWAŁY

Wynagrodzenie za pracowniczy projekt wynalazczy – skarga kasacyjna – wartość przedmiotu zaskarżenia (III PZP 8/15).....	4
Koordinacja systemów zabezpieczenia społecznego – zakres przedmiotowy – oświadczenie państw członkowskich – emerytury pomostowe (III UZP 1/16)..	4

II. ZAGADNIENIA PRAWNE DO ROZSTRZYGNIĘCIA

Procedura właściwa dla rozpoznania odwołania od orzeczenia kończącego postępowanie dyscyplinarne przeciwko funkcjonariuszowi służby więziennej (III PZP 4/16).....	5
--	---

III. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA IZBY

Komunikaty do orzeczeń zapadłych w marcu 2016 r. (dr Eliza Maniewska)....	8
Tezy bieżących orzeczeń (dr Izabela Twardowska-Mędrak).....	11

IV. OPRACOWANIA I ANALIZY

dr Jacek Skoczyński

Wynagrodzenie za pracowniczy projekt wynalazczy – Skarga kasacyjna – Wartość przedmiotu zaskarżenia (Notatka do sprawy III PZP 8/15).....	29
---	----

dr hab. Krzysztof Ślebzak

Koordinacja systemów zabezpieczenia społecznego – zakres przedmiotowy – oświadczenie państw członkowskich – emerytury pomostowe (Notatka do sprawy III UZP 1/16).....	36
---	----

V. ORZECZENIA, KTÓRE ZOSTANĄ OPUBLIKOWANE W OSNP 2016/5.....

	47
--	----

VI. NAJNOWSZE PUBLIKACJE Z ZAKRESU PRAWA PRACY I UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH (dr Eliza Maniewska).....

	50
--	----

VII. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA TSUE

Sprawy z zakresu zabezpieczenia społecznego (dr hab. D.E. Lach).....	51
Sprawy z zakresu prawa pracy (dr Michał Raczkowski).....	53
Sprawy z zakresu konkurencji (dr Michał Raczkowski).....	57

I. UCHWAŁY

Wynagrodzenie za pracowniczy projekt wynalazczy – skarga kasacyjna – wartość przedmiotu zaskarżenia

Uchwała Sądu Najwyższego z 16 marca 2016 r. (III PZP 8/15)

W sprawie z powództwa twórcy wynalazku o wynagrodzenie za korzystanie z jego wynalazku o dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje wartość przedmiotu zaskarżenia przewidziana dla spraw z zakresu prawa pracy (art. 3982 § 1 k.p.c. w związku z art. 294 ustawy z 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej, jednolity tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 1410 ze zm.);

oraz postanowił nadać uchwale moc zasady prawnej.

T. Flemming-Kulesza, K. Gonera, J. Iwulski, Z. Myszka, **M. Pacuda**, **R. Spyt**, J. Strusińska-Żukowska

Sąd Najwyższy podjął uchwałę po rozpoznaniu zagadnienia prawnego przekazanego do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego postanowieniem z 4 listopada 2015 r. (II PK 246/140):

„Czy w sprawie z roszczenia pracownika – twórcy wynalazku o wynagrodzenie za korzystanie z jego wynalazku o dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje wartość przedmiotu zaskarżenia przewidziana dla spraw z zakresu prawa pracy (art. 3982 § 1 k.p.c. w związku z art. 294 ust. 1 i 2 ustawy z 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej, jednolity tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 1410)?”

Koordinacja systemów zabezpieczenia społecznego – zakres przedmiotowy – oświadczenie państw członkowskich – emerytury pomostowe

Postanowienie Sądu Najwyższego z 10 marca 2016 r. (III UZP 1/16)

Odmówiono podjęcia uchwały.

M. Pacuda, D. Miąsik, **M. Wrębiakowska-Marzec**

Sąd Najwyższy wydał postanowienie po rozpoznaniu zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Apelacyjnego w G. z 7 grudnia 2015 r. (III AUa 815/15):

„Czy emerytury pomostowe określone przepisami ustawy z 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 965) są świadczeniami z tytułu starości, a w konsekwencji czy z mocy art. 3 ust. 1 lit. D rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. UE.L.04.166.1),

rozporządzenie to znajduje zastosowanie przy ustalaniu prawa do emerytury pomostowej?”

II. ZAGADNIENIA PRAWNE DO ROZSTRZYgniĘCIA

Procedura właściwa dla rozpoznania odwołania od orzeczenia kończącego postępowanie dyscyplinarne przeciwko funkcjonariuszowi służby więziennej (III PZP 4/16)

Sąd Okręgowy w G. postanowieniem z 11 lutego 2016 r., VIII Pa 172/15 zwrócił się do Sądu Najwyższego z pytaniem prawnym:

„Czy do postępowania sądowego wszczynanego przez wniesienie odwołania do sądu pracy od orzeczenia kończącego postępowanie dyscyplinarne na podstawie art. 263 ustawy z 9 kwietnia 2010 roku o Służbie Więziennej (t.j. Dz.U. z 2014 roku, poz. 1415) stosuje się przepisy ustawy z 17 listopada 1964 roku - Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2014 roku, poz. 101 ze zm.), czy też przepisy ustawy z 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555 ze zm.)?”

W rozdziale 21 ustawy o Służbie Więziennej (dalej powoływanej jako ustawa o SW) zatytułowanym „odpowiedzialność dyscyplinarna funkcjonariuszy” uregulowano postępowanie dyscyplinarne funkcjonariuszy Służby Więziennej. Przyjęto zasadę ponoszenia odpowiedzialności dyscyplinarnej wyłącznie przed przełożonym, z zachowaniem prawa funkcjonariusza do odwołania się od orzeczenia dyscyplinarnego do wyższego przełożonego i następnie - w braku pozytywnego dla niego rozstrzygnięcia - do właściwego sądu pracy. Wprowadzono instytucję rzecznika dyscyplinarnego, jako podmiotu samoistnego i niezależnego, prowadzącego postępowanie dyscyplinarne, który ma gwarantować praworządność i sprawność przebiegu postępowania dyscyplinarnego.

Zgodnie z art. 259 ust. 1 ustawy o SW w sprawach nieuregulowanych w niniejszej ustawie do postępowania dyscyplinarnego stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z 6 czerwca 1997 roku - Kodeks postępowania karnego w zakresie dotyczącym wezwań, terminów, doręczeń i świadków, z wyłączeniem możliwości nakładania kar porządkowych.

Zgodnie z art. 263 ustawy o SW od orzeczenia oraz postanowienia kończącego postępowanie dyscyplinarne funkcjonariuszowi przysługuje prawo wniesienia odwołania do właściwego ze względu na miejsce zamieszkania obwinionego sądu pracy, w terminie 14 dni od dnia doręczenia orzeczenia lub postanowienia wraz z uzasadnieniem.

Ustawa o SW nie zawiera jakiegokolwiek normy prawnej określającej, która procedura - cywilna czy karna - ma zastosowanie do rozpoznania odwołania

funkcjonariusza od orzeczenia wyższego przełożonego dyscyplinarnego przez sąd pracy.

Sąd Okręgowy, zadając pytanie, powziął wątpliwość, czy do postępowania sądowego przed sądem pracy rozpatrującym odwołanie od orzeczenia wyższego przełożonego dyscyplinarnego, należy stosować przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, czy też przepisy Kodeksu postępowania karnego.

Sąd Okręgowy dostrzegł, że przepisy przekazujące spory funkcjonariuszy służb mundurowych na drogę postępowania przed sądem pracy mają wyłącznie charakter norm procesowych, określających właściwość rzeczową sądów pracy w wymienionych w nich rodzajach spraw (art. 220, art. 263 ustawy o SW). Z mocy takiej normy sprawy w niej określone nie stają się sprawami z zakresu prawa pracy, na co nie zwrócił uwagi Sąd Rejonowy w T.

Przedstawione zagadnienie prawne ma istotne znaczenie dla sprawy, bowiem wiąże się z wyborem procedury, którą należy stosować w toku postępowania sądowego.

W ocenie Sądu Okręgowy w ustawie o SW dotyczącej zasad rozpoznawania przez sąd powszechny odwołania od orzeczenia dyscyplinarnego występuje luka w postaci braku kreślenia procedury, według której powinno toczyć się postępowanie sądowe.

Dla przykładu można podać, że w ustawie z 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej uregulowano postępowanie dyscyplinarne strażaków. Odwołanie od orzeczenia dyscyplinarnego drugiej instancji przysługuje strażakowi do sądu administracyjnego, który stosuje przepisy Kodeksu postępowania karnego (art. 124j i art. 124 n). W ustawie z 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela uregulowano postępowanie dyscyplinarne nauczycieli. Od prawomocnych orzeczeń odwoławczych komisji dyscyplinarnych nauczycielowi przysługuje odwołanie do sądu pracy, który stosuje przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o apelacji (art. 77 ust. 5 i 5a).

Odpowiedzialność dyscyplinarną definiuje się, jako swoistą instytucję prawną dyscyplinowania i samokontroli wyodrębnionych organizacyjnie i prawnie grup społecznych ze względu na specyfikę realizowanych przez nie celów i warunki ich działania, oraz wynikającą stąd potrzebę zróżnicowania wymagań w zakresie standardów zawodowych lub etycznych, jakie stawiane są uczestnikom danej grupy - W. Kozielowicz, „*Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy*”, Warszawa 2012, s. 17.

W doktrynie prawa nie ma jednak zgodności odnośnie charakteru prawnego odpowiedzialności dyscyplinarnej. Odpowiedzialność ta bywa zaliczana do odpowiedzialności karnej (w znaczeniu wąskim, szerokim lub przynajmniej uważana za spokrewnioną z nią z uwagi na represyjność sankcji), administracyjnoprawnej, a nawet bywa łączona z prawem pracy - literatura wskazana w *Komentarzu do ustawy o Służbie Więziennej* pod red. M. Mazuryka, M. Zonia, Warszawa 2013, s. 505-506.

Trybunał Konstytucyjny zajął stanowisko, zgodnie z którym postępowanie dyscyplinarne należy do grupy postępowań o charakterze represyjnym (tzn. postępowań, których celem jest poddanie obywatela jakiejś formie ukarania lub jakiejś sankcji), przez co bliskie jest państwowemu prawu karnemu, czego

konsekwencją jest konieczność objęcia go wszystkimi gwarancjami określonymi w rozdziale II Konstytucji RP z 1997 r. Prawo dyscyplinarne należy uważać za szczególną gałąź czy rodzajową odmianę prawa karnego - wyroki: z 8 grudnia 1998 r., w sprawie K 41/97; z 8 października 2002 r., w sprawie K 36/00. W odniesieniu do charakteru postępowania dyscyplinarnego Trybunał Konstytucyjny zajął stanowisko, zgodnie z którym stosowanie w tym postępowaniu procedury karnej nie oznacza, iż staje się ono postępowaniem karnym. Jednak biorąc pod uwagę represyjny charakter postępowania dyscyplinarnego należy uznać, że sięgnięcie do zasad i instytucji uregulowanych w procedurze karnej stwarza możliwości optymalnego zagwarantowania praw i wolności obwinionego, zaś samo przejście do postępowania dyscyplinarnego instytucji wywodzących się z postępowania karnego ma służyć celom ochronnym - wyrok z 27 lutego 2001 r., w sprawie K 22/00.

Podobnie wypowiedział się Sąd Najwyższy w uchwałach: z 27 maja 2009 r., w sprawie I KZP 5/09; z 24 stycznia 2013 r., w sprawie I KZP 18/12.

W świetle poglądu wyrażonego przez Trybunał Konstytucyjny i Sąd Najwyższy, należałoby przyjąć, że odpowiedzialność dyscyplinarna nie jest odpowiedzialnością karną w sensie ścisłym, jest z nią jednak blisko „spokrewniona” z uwagi na represyjny charakter. Natomiast procedura karna gwarantuje prawa i wolności obwinionego. Tym samym do postępowania dyscyplinarnego oraz sądowego na skutek odwołania funkcjonariusza Służby Więziennej od orzeczenia wyższego przełożonego dyscyplinarnego należałoby stosować odpowiednio przepisy procedury karnej.

Sąd zauważył jednak, iż na gruncie ustawy o SW zakres odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego jest jednak ograniczony. Na podstawie art. 259 ust. 1 ustawy o SW stosowanie przepisów procedury karnej może zachodzić tylko do postępowania dyscyplinarnego i tylko we wskazanych wypadkach, t.j. w kwestiach nieuregulowanych w ustawie o SW, a dotyczących wezwań, terminów, doręczeń i świadków, z wyłączeniem jednak przepisów dotyczących nakładania kar porządkowych. Należy zwrócić uwagę, że art. 259 ust. 1 ustawy o SW został umieszczony przed art. 263 tej ustawy, a stanowiącym o właściwości rzeczowej sądu pracy. Oznaczałoby to, sąd pracy rozpoznający odwołanie funkcjonariusza Służby Więziennej od orzeczenia wyższego przełożonego dyscyplinarnego winien stosować przepisy Kodeksu postępowania cywilnego. Zatem należałoby przyjąć, że sąd pracy sprawuje kontrolę nad postępowaniem dyscyplinarnym według zasad procedury, którą stosuje w sprawach należących do jego właściwości, t.j. przepisów Kodeksu postępowania cywilnego.

Sąd Okręgowy nie akceptuje poglądu zgodnie z którym, w postępowaniu dyscyplinarnym stosuje się przepisy postępowania dyscyplinarnego uregulowane w ustawie o SW (zbliżone do przepisów procedury karnej), a w przypadkach wymienionych w art. 259 ust. 1 ustawy o SW stosuje się przepisy procedury karnej. Natomiast w postępowaniu sądowym stosuje się przepisy Kodeksu postępowania cywilnego. Należy bowiem pamiętać, że postępowanie sądowe jest kontynuacją postępowania dyscyplinarnego.

III. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA IZBY

dr Eliza Maniewska

Komunikaty do orzeczeń zapadłych w marcu 2016 r.

Wyrok Sądu Najwyższego z 22 marca 2016 r., I PK 98/15

W przypadku, gdy postępowanie karne prowadzone przeciwko funkcjonariuszowi Służby Więziennej umorzono z powodu przedawnienia, amnestii, a także w przypadku warunkowego umorzenia tego postępowania nie przysługuje zawieszona w okresie postępowania karnego część uposażenia (art. 95 ust. 4 w związku z art. 95 ust. 3 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej, jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 1415 ze zm.).

Wyrok Sądu Najwyższego z 22 marca 2016 r., I PK 101/15

W stanie prawnym obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 84, poz. 455 ze zm.) pracownikom uczelni niepublicznych przysługiwał dodatek za staż pracy przewidziany w art. 154 ust. 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo w szkolnictwie wyższym (jednolity tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 572 ze zm.), którego podstawę stanowił "każdy rok pracy" na uczelni.

Postanowienie Sądu Najwyższego z 22 marca 2016 r., I PK 181/15

Do postępowania w sprawie z powództwa Skarbu Państwa - Aresztu Śledczego przeciwko funkcjonariuszowi Służby Więziennej o zasądzenie kwoty, którą został bezpodstawnie wzbogacony, nie stosuje się przepisów o postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu prawa pracy.

Postanowienie Sądu Najwyższego z 22 marca 2016 r., I UZ 40/15

Zmiana przez sąd pierwszej instancji decyzji organu rentowego w części i przyznanie prawa do emerytury od określonej daty, bez oddalenia odwołania co do okresu wcześniejszego, zawiera substrat zaskarżenia apelacją (art. 367 § k.p.c.), jeśli datę tę Sąd uzasadnił zasadą wynikającą z art. 100 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.).

Wyrok Sądu Najwyższego z 22 marca 2016 r., II PK 31/15

Bezpodstawne jest przerzucanie na pracodawcę ryzyka ponoszenia kosztów pozasłużbowych połączeń telefoniczno-internetowych wykonanych w prywatnym interesie pracownika, ponieważ wyrządzenie pracodawcy szkody przez samowolne używanie służbowego telefonu do celów lub potrzeb prywatnych nie jest działaniem

ani w granicach ryzyka pracodawcy, ani w granicach dopuszczalnego ryzyka pracownika.

Wyrok Sądu Najwyższego z 22 marca 2016 r., II UK 104/15

1. Zgłoszenie wniosku o emeryturę (po raz pierwszy) dopiero po ukończeniu powszechnego wieku emerytalnego w 2012 r. powoduje konieczność obliczenia świadczenia z zastosowaniem tzw. reguł mieszanych z art. 183 ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst; Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.).

2. Tylko osoby, które – spełniając przesłanki do nabycia prawa do świadczenia - pobrały emeryturę ustaloną według tzw. starego systemu emerytalnego, tj. według zasad zawartych w art. 46 mogą dochodzić jego przeliczenia również według „starych” zasad, po złożeniu stosownego wniosku w związku z kontynuowaniem ubezpieczenia i osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego.

Postanowienie Sądu Najwyższego z 22 marca 2016 r., II UZ 60/15

Strona, która brała czynny udział w postępowaniu sądowym i wygrała proces, nie była pozbawiona możliwości obrony swych praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c., choćby sąd pierwszej instancji nie rozpoznał jej wniosku o ustanowienie profesjonalnego pełnomocnika z urzędu.

Wyrok Sądu Najwyższego z 17 marca 2016 r., III UK 84/15

Niewłaściwa ocena sądu co do nieważności zawartej umowy o pracę, z powołaniem się na art. 58 § 1 k.c., nie dyskredytuje poprzedzającego tę ocenę stanowiska o wykonywaniu zatrudnienia w sposób uniemożliwiający jego zakwalifikowanie jako stosunku pracy (art. 22 § 1 k.p.).

Wyrok Sądu Najwyższego z 15 marca 2016 r., II PK 17/15

Jeżeli pracodawca utrzymuje wyższe wynagrodzenia pracownikom z dłuższym ogólnym stażem pracy, którzy rozpoczęli niżej wynagradzaną aplikację inspektorską niż praca na ich dotychczasowych stanowiskach pracy, to powinien liczyć się z zarzutami nierównego wynagradzania ze strony pracowników wykonujących tę samą lub wyżej wykwalifikowaną pracę w okresie aplikacji inspektorskiej lub po jej wcześniejszym zakończeniu, choćby legitymowali się oni krótszym ogólnym stażem pracy i nie nabyli jeszcze prawa do dodatku stażowego, który wszakże dyskryminowanym płacowo pracownikom bez prawa do dodatku stażowego nie może być uwzględniany przy ustalaniu wysokości wyrządzonej szkody i zasądzaniu należnej rekompensaty odszkodowawczej za naruszenie zasady równego traktowania

Wyrok Sądu Najwyższego z 15 marca 2016 r., II PK 20/15

Jeżeli prawo do premii rocznej zależy od wykonania rocznego zadania premiowego i przysługuje po upływie roku premiowania, to niewykonywanie przez pracownika zatrudnienia w całym rocznym okresie premiowanej pracy nie kreuje jego

prawa do rocznego wynagrodzenia premiowego w pełnej wysokości premii rocznej, chyba że strony wyraźnie umownie uzgodniły takie prawo, którego nie kontestują na drodze sądowej, albo gdyby potencjalnie obowiązywały wyrażne przepisy zakładowego lub ponadzakładowego prawa pracy o przysługiwaniu premii rocznej także za okresy niewykonywania pracy.

Wyrok Sądu Najwyższego z 9 marca 2016 r., I UK 402/15

Stypendium przyznane aplikantowi na czas aplikacji ogólnej przez Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury nie stanowiło podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne.

Wyrok Sądu Najwyższego z 8 marca 2016 r., II PK 15/15

Dla nabycia prawa do nagrody jubileuszowej przez pracownika samorządowego na podstawie § 8 ust. 8 rozporządzenia z 18 marca 2009 r. w sprawie wynagradzania pracowników samorządowych między ustaniem stosunku pracy a uzyskaniem emerytury lub renty musi występować związek przyczynowy w chwili rozwiązania stosunku pracy.

Wyrok Sądu Najwyższego z 8 marca 2016 r., II PK 16/15

Nie jest dyskryminacją zróżnicowanie uprawnień pracowników do odprawy emerytalnej i nagrody jubileuszowej w zależności od tego rodzaju, czy zostali zatrudnieni w okresie obowiązywania układu zbiorowego pracy, przewidującego tego rodzaju świadczenia, czy w okresie, gdy układ już nie obowiązywał.

Wyrok Sądu Najwyższego z 8 marca 2016 r., II UK 98/15

1. Ze względu na redakcję art. 6 i 7 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2015 r. poz.748) zaliczenie danego okresu do okresów składkowych bądź nieskładkowych wymaga jednoznacznego umieszczenia go w katalogu tych okresów, brak jest argumentów przemawiających za możliwością domniemywania, że dany okres ma charakter składkowy bądź nieskładkowy.

2. Udokumentowane okresy zatrudnienia obywateli polskich za granicą u pracodawców zagranicznych (art. 48 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu - jednolity tekst; Dz.U. z 1997 r. Nr 25, poz. 128 ze zm.) nie podlegają zaliczeniu do okresów składkowych lub nieskładkowych

Wyrok Sądu Najwyższego z 3 marca 2016 r., II PK 4/15

Stosunek pracy z mianowanym urzędnikiem wojskowej prokuratury garnizonowej rozwiązuje wojskowy prokurator okręgowy (art. 5 pkt 8 ustawy z dnia 19 grudnia 1998 r. o pracownikach sądów i prokuratury; jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 1241).

Wyrok Sądu Najwyższego z 3 marca 2016 r., II UK 86/15

I. Retroaktywne skutki prawne uznania za zmarłego (art. 29 § 1 k.c.) nadają składkom na ubezpieczenia społeczne status nienależnie opłaconych od dnia oznaczonego jako dzień śmierci ubezpieczonego (a nie od dnia uprawomocnienia się postanowienia o uznaniu za zmarłego) oraz mają wpływ na bieg terminu przedawnienia roszczeń jego spadkobierców o zwrot tych składek (art. 24 ust. 6g pkt 2 i art. 24 ust. 6h pkt 2 i 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

II. Przepis art. 24 ust. 6h pkt 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych ma zastosowanie w przypadku, gdy wszczęcie postępowania w kwestii wstępnej (prejudycjalnej) poprzedza postępowanie o zwrot składek.

Postanowienie Sądu Najwyższego z 2 marca 2016 r., III UZ 1/16

W sprawie z odwołania kwestionującego przyznanie renty okresowej z wnioskiem o przyznanie renty stałej (art. 59 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS) wartość przedmiotu zaskarżenia (art. 398² § 1 k.p.c.) stanowi kwota przysługującej renty (w całości) za okres, o którym mowa w art. 22 k.p.c.

dr Izabela Twardowska – Mędrek

Tezy bieżących orzeczeń

Sprawy z zakresu prawa pracy

Wynagrodzenie za pracę - ogólnie

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 października 2015 r., I PK 303/14

Sędzia spraw. Z. Hajn

Umowa pracownika z pracodawcą (lub innym podmiotem) o transfer wynagrodzenia za pracę należnego za pracę wykonywaną za granicą na konto bankowe pracownika w Polsce może dotyczyć wyłącznie wynagrodzenia, którym pracownik już dysponuje (co obejmuje także sytuację, gdy pracownik nie otrzymuje wynagrodzenia fizycznie, ale na jego żądanie pracodawca może wypłacić je niezwłocznie w ustawowym terminie określonym w art. 85 § 1 i 2 k.p.). Chodzi zatem o takie wynagrodzenie, którego pełna wysokość została przez pracodawcę ustalona w ustawowym okresie obrachunkowym i, które zostało postawione do dyspozycji pracownika niezwłocznie po ustaleniu, nie później jednak niż w ciągu pierwszych 10 dni następnego miesiąca kalendarzowego (art. 734 k.c. i art. 85 § 1 i 2 k.p.).

Zgodnie z art. 171 § 1 k.p., uzgodnienie zapłaty ekwiwalentu za urlop wypoczynkowy w czasie trwania stosunku pracy, w zamian za niekorzystanie z urlopu w formie czasu wolnego (tzw. sprzedaż urlopu) jest niedopuszczalne, a umowa o taką zamianę („sprzedaż”) jest z mocy prawa nieważna, zarówno jako mniej korzystna dla pracownika niż minimalny standard wynikający z przepisów

prawa pracy (art. 18 § 2 k.p.), jak i ze względu na jej sprzeczność z ustawą (art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p.).

Zakaz konkurencji

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2016 r., I PK 56/15
Sędzia spraw. B. Cudowski

Termin odstąpienia od umowy o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy musi być wyraźnie oznaczony w tej umowie.

Nauczyciel - przeniesienie w stan nieczynny

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2015 r., II PK 284/14
Sędzi a spraw. Z. Hajn

Przeniesienie w stan nieczynny nauczyciela podlegającego ochronie trwałości stosunku pracy na podstawie art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz. U. z 2001 r., nr 79, poz. 854 ze zm.) nie wymaga zgody reprezentującej go organizacji związkowej.

Rozwiązanie stosunku pracy bez wypowiedzenia

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 2015 r., II PK 105/14
Sędzia spraw. B. Cudowski

Nawet w przypadku szczególnie rażącego naruszenia obowiązków pracowniczych konieczną przesłanką rozwiązania umowy o pracę w trybie art. 52 § 1 pkt 1 k.p. pozostaje wina.

Dobra osobiste pracownika

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2015 r., II PK 207/14
Sędzia spraw. Z. Strusińska-Żukowska

Powołanie się na wypowiedź osoby trzeciej nie uchyla odpowiedzialności za naruszenie dóbr osobistych, jeżeli wypowiedź ta zawiera zarzuty zniesławiające, a ich prawdziwość nie zostanie wykazana (art. 24 § 1 k.c.).

Oświadczenie woli – wykładnia

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 września 2015 r., I PK 270/14
Sędzia spraw. J. Strusińska-Żukowska

Sąd ma obowiązek dokonania oceny, czy porozumienie zbiorowe, z którego strona wywodzi swoje roszczenia, ma charakter normatywny (zawiera przepisy prawa pracy stanowiące prawo materialne), czy też jedynie obligacyjny (ustala tylko wzajemne prawa i obowiązki stron).

Syndyk masy upadłości

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 kwietnia 2015 r., III PK 128/14
Sędzia spraw. H. Kiryło

Osoba powołana do wykonywania funkcji syndyka na podstawie art. 25 ustawy z dnia 15 czerwca 2007 r. o licencji syndyka (Dz.U. Nr 123, poz. 850 ze zm.), która nie uzyskała licencji syndyka do dnia 25 października 2010 r., nie traciła z tego powodu uprawnień do dalszego wykonywania funkcji syndyka w postępowaniu upadłościowym, w którym powierzono jej wykonywanie czynności. Sprawowanie przez taką osobę funkcji syndyka w postępowaniu upadłościowym obejmowało także uprawnienie do występowania w imieniu masy upadłości w postępowaniu sądowym w tym w sprawach z zakresu prawa pracy.

Dyskryminacja pracownika

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2015 r., II PK 36/15
Sędzia spraw. Z. Korzeniowski

Zmiana pracodawcy w trybie art. 23¹ § 1 k.p. nie stanowi kryterium dyskryminacyjnego według art. 11³ i art. 18^{3a} k.p.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2016 r., II PK 357/14
Sędzia spraw. R. Spyt

Jeśli korzystanie przez pracownika z urlopu wychowawczego staje się, po jego powrocie do pracy, przyczyną nierównego traktowania w zatrudnieniu, to stanowi to dyskryminację ze względu na rodzicielstwo (art. 18^{3a} § 1 k.p. w związku z art. 18^{3b} § 1 pkt 2 k.p.).

Termin dochodzenia roszczeń z art. 264 KP i jego przywrócenie

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2016 r., II PK 340/14
Sędzia spraw. K. Staryk

1. Art. 380 k.p.c. nie uzależnia rozpoznania przez sąd drugiej instancji kwestii przedawnienia roszczenia o przywrócenie do pracy od powołania w apelacji tego unormowania.

2. Art. 264 § 2 k.p. w związku z art. 265 § 1 k.p. zawiera normy materialnoprawne, które przemawiają za liberalną oceną sytuacji przekroczenia terminu do uzupełnienia braków formalnych wniesionego w ustawowym terminie pozwu.

Wynagrodzenie za czas niewykonywania pracy

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2016 r., II PK 348/14
Sędzia spraw. Z. Myszka

Wykluczone jest nabycie prawa do wynagrodzenia prowizyjnego w sposób dorozumiany i bez wykonywania zatrudnienia ("konkretnych czynności pracowniczych") w okresach usprawiedliwionej nieobecności pracownika w pracy już dlatego, że w okresie i za czas niewykonywania pracy wynagrodzenie przysługuje tylko wtedy, gdy tak stanowią przepisy prawa pracy (art. 80 zdanie drugie k. p.).

Wynagrodzenie za pracę – premia

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2016 r., II PK 351/14
Sędzia spraw. Z. Myszka

Jeżeli zakładowe przepisy płacowe nie ustanowiły uzgodnionego i inkorporowanego do treści indywidualnych stosunków pracy oraz niesprzecznego z zasadami i przepisami prawa pracy sposobu i trybu ograniczenia lub całkowitego wstrzymania wypłat premii regulaminowych z określonych przyczyn dotyczących pracodawcy, np. „w razie nieosiągnięcia planowanego zysku, niewypłacalności lub zastosowania sankcji w stosunku do przedsiębiorstwa”, to skuteczne uszczuplenie lub pozbawienie prawa do premii wymaga uprzedniego zawarcia okresowego porozumienia o zawieszeniu w całości lub w części zakładowych płacowych przepisów prawa pracy (art. 91 k.p.) albo uzyskania wyraźnej uprzedniej zgody pracownika (porozumienia stron stosunku pracy) lub dokonania indywidualnych wypowiedzeń zmieniających warunki wynagradzania pracowników.

Odszkodowanie za bezprawne rozwiązanie stosunku pracy

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2016 r., II PK 359/14
Sędzia spraw. R. Spyt

I. Wynikająca z art. 97 § 3 k.p. fikcja prawna powstaje wprawdzie dopiero od momentu jej wykreowania prawomocnym orzeczeniem sądu pracy, ale z mocy prawa ab initio „zastępuje” treść rzeczywistej czynności prawnej. Oznacza to, że wywołuje ona retroaktywne skutki prawne od momentu rozwiązania umowy o pracę.

II. Orzeczenie sądu pracy przyznające odszkodowanie z tytułu bezprawnego rozwiązania z pracownikiem umowy o pracę bez wypowiedzenia tworzy nowy stan prawny, który (*ex nunc*) może stworzyć uprawnienie do wliczenia do okresu uprawniającego do nagrody jubileuszowej okresu, za który przyznano pracownikowi odszkodowanie (art. 51 § 2 k.p.) i odpowiadające temu uprawnieniu zobowiązanie pracodawcy do wypłaty nagrody jubileuszowej.

Pracownik urzędu państwowego

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2016 r., II PK 4/15
Sędzia spraw. R. Spyt

Stosunek pracy z mianowanym urzędnikiem wojskowej prokuratury garnizonowej rozwiązuje wojskowy prokurator okręgowy (art. 5 pkt 8 ustawy z dnia

19 grudnia 1998 r. o pracownikach sądów i prokuratury; jednolity tekst: Dz. U. z 2015 r., poz. 1241).

Wynagrodzenie za czas niewykonywania pracy

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2016 r., II PK 339/14
Sędzia spraw. K. Staryk

Wynagrodzenie za okres nieświadczenia pracy, przewidziane w stosowanym *mutatis mutandis* art. 81 § 1 k.p. w sytuacji, gdy z inicjatywą zwolnienia pracownika z obowiązku wykonywania pracy wystąpił pracodawca, również przed dniem 22 lutego 2016 r., powinno być obliczone jak wynagrodzenie za urlop wypoczynkowy.

Ustalenie istnienia stosunku prawnego lub prawa

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2016 r., II PK 352/14
Sędzia spraw. R. Spyt

Codzienny obowiązek stawiania się „zleceniobiorcy” do pracy na budowie, bez z góry określonych zadań do wykonania, i wykonywanie na bieżąco poleceń „zleceniodawcy” wymagających wykonywania nieskomplikowanych czynności składających się na pracę skoooperowaną, zwykle świadczy o wykonywaniu pracy pod kierownictwem pracodawcy (art. 22 § 1 k.p.).

Rozwiązanie stosunku pracy bez wypowiedzenia bez winy pracownika

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2015 r., I PK 287/14
Sędzia spraw. K. Gonera

1. Zakaz rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia po stawieniu się pracownika do pracy w związku z ustaniem przyczyny nieobecności (art. 53 § 3 k.p.) nie ma zastosowania, jeżeli pracownik jest nadal niezdolny do pracy wskutek choroby powodującej tę niezdolność.

2. Pracodawca nie ma obowiązku skierowania pracownika na badanie w celu uzyskania orzeczenia lekarskiego stwierdzającego zdolność do pracy (art. 229 § 4 k.p.), jeżeli pracownik po upływie okresu ochronnego przewidzianego w art. 53 § 1 pkt 1 lit b k.p. nie stawia się do pracy w związku z ustaniem przyczyny nieobecności (odzyskaniem zdolności do pracy w następstwie ustania choroby).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2015 r., II PK 283/14
Sędzia spraw. H. Kiryło

Niepoddanie się pracownika we właściwym czasie postępowaniu sprawdzającemu celem uzyskania na dalszy okres wymaganego na danym stanowisku poświadczenia bezpieczeństwa (art. 44 ust. 1 ustawy z dnia 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych, jednolity tekst: Dz.U. z 2005 r. Nr 196, poz. 1631 ze zm.; a obecnie art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie

informacji niejawnych, Dz.U. Nr 182, poz. 1228 ze zm.) nie stanowi zawinionej utraty uprawnień w rozumieniu art. 52 § 1 pkt 3 k.p.

Wynagrodzenie osób kierujących

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2015 r., III PK 61/15

Sędzia spraw. M. Pacuda

Nie sposób odczytywać artykułu 14 ust. 1 ustawy z dnia 3 marca 2000r. o wynagrodzeniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi (...) jako sankcjonującego wszystkie naruszenia ustawy "kominowej", lecz jedynie te, które są związane z działaniem rad nadzorczych.

Rozwiązanie stosunku pracy za wypowiedzeniem

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 2015 r., III PK 115/14

Sędzia spraw. H. Kiryło

Pracodawca może wprawdzie w wyjątkowych sytuacjach, gdy jest to motywowane szczególnymi okolicznościami, odstąpić od przyjętych wcześniej kryteriów doboru pracowników do zwolnienia, ale powinien przekonująco uzasadnić to odstępstwo, a zastosowane, w miejsce dotychczasowych, nowe kryteria oceny powinny być obiektywne i niedyskryminacyjne dla zwalnianego pracownika (art. 45 § 1 k.p.).

Przywrócenie do pracy

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2015 r., I PK 342/14

Sędzia spraw. Z. Myszka

1. Wykonanie prawomocnego wyroku o przywróceniu do pracy na poprzednich warunkach pracy i płacy może polegać na kolejnym wypowiedzeniu umowy o pracę z takiej samej przyczyny (likwidacji stanowiska pracy), chociaż nieco inaczej motywowanej niż poprzednie prawomocnie zanegowane wypowiedzenie skarżącej rzekomo reaktywowanego stosunku pracy.

2. Częściowe cofnięcie pozwu na rozprawie w obecności strony przeciwnej co do jednego z dochodzonych roszczeń (wynagrodzenia za czas pozostawania bez pracy), bez zrzeczenia się cofniętego roszczenia, co do którego nie wypowiedziała się negatywnie ani go nie kontestowała obecna na rozprawie strona pozwana, sprawia, że cofnięty w tym zakresie pozew nie wywoływał żadnych skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z wytoczeniem powództwa (art. 203 § 2 zdanie pierwsze k.p.c.), co obliguje sąd do wydania postanowienia o umorzeniu postępowania w tej części (art. 355 § 1 k.p.c.) oraz orzeczenia o zwrocie kosztów tylko na żądanie pozwanego.

Gotowość do pracy

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2015 r., I PK 230/14

Sędzia spraw. Z. Hajn

Dopuszczenie pracownika po zakończeniu urlopu wychowawczego do pracy na stanowisku równorzędnym lub innym odpowiadającym jego kwalifikacjom może nastąpić w drodze polecenia pracodawcy lub uzgodnienia z pracownikiem stanowiska, które ma zająć. Jeśli pracodawca w takiej sytuacji wybierze metodę uzgodnienia, to za moment dopuszczenia do pracy należy uznać chwilę, w której przedstawił pracownikowi propozycję wykonywania pracy na stanowisku spełniającym wymagania art. 186⁴ k.p.

Uzewnętrznienia wobec pracodawcy gotowości do pracy, jako warunek istnienia gotowości do pracy, to znane pracodawcy zachowanie się pracownika, które w danych okolicznościach obiektywnie świadczy, że pracownik jest gotów do niezwłocznego podjęcia pracy, gdy zostanie do jej wykonywania wezwany lub dopuszczony (art. 81 § 1 k.p.).

Uzewnętrznienie przez pracownika gotowości do pracy może nastąpić przez różne, znane pracodawcy, zachowania pracownika (lub osób działających w jego imieniu), z których dostatecznie jasno wynika jego wola niezwłocznego podjęcia pracy w danym okresie, gdy zostanie do niej dopuszczony. Zależnie od okoliczności, różna może być też częstotliwość potwierdzania gotowości. Nie można zatem ogólnie i a priori wskazać w jaki sposób i jak często pracownik powinien uzewnętrzniać (demonstrować) swą gotowość do gotowości do pracy. Oceny spełnienia tej przesłanki gotowości do pracy dokonuje sąd, biorąc pod uwagę całokształt okoliczności faktycznych konkretnej sprawy dopuszczony (art. 81 § 1 k.p.).

Rozwiązanie stosunku pracy bez wypowiedzenia z winy pracodawcy

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2016 r., II PK 302/14

Sędzia spraw. R. Spyt

Odszkodowanie z art. 61¹ k.p. nie jest uwarunkowane powstaniem szkody po stronie pracodawcy.

Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych

Koordinacja systemów zabezpieczenia społecznego

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2016 r., III UK 61/15

Sędzia spraw. K. Staryk

1. Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie jest zobligowany do wydania decyzji korzystnej dla wnioskodawcy w każdym przypadku złożenia przez niego wniosku wskazującego na właściwość innego państwa zgodnie z art. 16 ust. 1 i 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 987/2009 dotyczącym wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.Urz.UE z dnia 30 października 2009 r., nr L 284/1).

2. Przed wydaniem decyzji dotyczącej tymczasowego określenia mającego zastosowanie ustawodawstwa na podstawie art. 16 ust. 2 w/w rozporządzenia, Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest uprawniony do żądania niezwłocznego nadesłania przez wnioskodawcę dokumentów dotyczących rzeczywistego pobytu i pracy w innym kraju.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2015 r., II UK 406/14
Sędzia spraw. H. Kiryło

Nieprawidłowe jest stanowisko przypisujące decydujące znaczenie w rozstrzygnięciu sporu o podleganie pracownika ustawodawstwu państwa członkowskiego, w którym siedzibę ma jego pracodawca, bezpośrednio przed rozpoczęciem zatrudnienia w celu oddelegowania do innego państwa członkowskiego, wykładni art. 12 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 883/2004 i art. 14 rozporządzenia (WE) nr 987/2009 dokonanej w decyzji A2. Decyzja ta w zakresie, w jakim interpretuje wynikającą z powołanych przepisów przesłankę podlegania zainteresowanego ustawodawstwu państwa członkowskiego, w którym siedzibę ma jego pracodawca, bezpośrednio przed rozpoczęciem zatrudnienia, nie tyle wyjaśnia znaczenie pojęcia bezpośredniego podlegania tak oznaczonemu ustawodawstwu, ile w rzeczywistości ustanawia dodatkowe, nieznanne przepisom samych rozporządzeń, kryterium czasowe (co najmniej miesięczny okres owego podlegania), przewidując zresztą możliwość odstąpienia od tego wymogu w indywidualnie ocenianych przypadkach. Taka wykładnia przepisów wspomnianych rozporządzeń, w istocie wykraczająca poza ich treść normatywną, tym bardziej nie może być uznana za wiążącą dla sądu krajowego.

Praca w szczególnych warunkach

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2015 r., I UK 509/14
Sędzia spraw. K. Gonera

1. Do okresów zatrudnienia w szczególnych warunkach zalicza się okresy pracy lub służby, o których mowa w § 5-10 w związku z § 4 ust. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze; nie dolicza się natomiast do okresów pracy w szczególnym charakterze okresów pracy w szczególnych warunkach (por. wyrok z 6 września 2012 r., II UK 44/12, OSNP 2013 nr 15-16, poz. 188). Nie istnieje bowiem pojęcie „emerytury z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze”, która przysługiwałaby przy łącznym uwzględnieniu (doliczeniu) każdego z tak określonych okresów pracy, lecz emerytura przysługuje z tytułu wykonywania konkretnego zatrudnienia, ujętego oddzielnie w odpowiednich wykazach (stanowiących załącznik do rozporządzenia) lub w § 9-15 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze przez konkretny okres w nich przewidziany.

2. Nie każdy okres pracy instruktora praktycznej nauki zawodu podlega zaliczeniu, jako okres pracy w szczególnym charakterze, i uwzględnieniu przy ocenie uprawnień do emerytury nauczycielskiej na podstawie art. 88 ust. 1 w związku z art. 1 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz.U. Nr 3, poz. 19). Instruktorzy praktycznej nauki zawodu zatrudnieni w innych miejscach niż szkoły nie podlegali do 31 sierpnia 1988 r. ustawie - Karta Nauczyciela, a zatem praca instruktora praktycznej nauki zawodu przed 31 sierpnia 1988 r. nie mogła być uwzględniona w stażu pracy jako praca w szczególnym charakterze (praca nauczycielska), niezależnie od tego, że praca w szczególnym charakterze (nauczycielska) nie mogła być doliczana do okresu pracy w warunkach szczególnych, inne były bowiem przesłanki (warunki) przyznania świadczeń z obu tych tytułów.

3. Zatrudnienie na stanowisku instruktora praktycznej nauki zawodu przed 31 sierpnia 1988 r. może mieć znaczenie jego uprawnień emerytalnych, jeżeli ubezpieczony w tym czasie uczył zawodu spawacza. Okres ten może być ewentualnie zakwalifikowany jako okres pracy w szczególnych warunkach, gdyby okazało się (zostało udowodnione), że ubezpieczony stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę na stanowisku określonym w wykazie A dziale XIV pod poz. 12, czyli „prace przy spawaniu i wycinaniu elektrycznym, gazowym, atomowodorowym”.

Renta socjalna

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2015 r., I UK 491/14
Sędzia spraw. K. Gonera

Zgodnie z art. 4 ustawy o rencie socjalnej, prawo do renty socjalnej przysługuje osobie pełnoletniej. Ubezpieczony nie może nabyć prawa do renty socjalnej przed osiągnięciem pełnoletności, co wynika również z art. 100 ust. 1 i art. 129 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, które mają zastosowanie do renty socjalnej na podstawie art. 15 ustawy o rencie socjalnej. Z przepisów tych wynika, że prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa (art. 100 ust. 1) oraz że świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń (art. 129 ust. 1).

Ubezpieczenie społeczne rolników

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2015 r., III UK 32/15
Sędzia spraw. M. Pacuda

"Zapomnienie" jest okolicznością pozostającą w sferze psychiki osoby, która o czymś zapomniała. Nie ma więc charakteru obiektywnego i zewnętrznego w stosunku do tej osoby, wobec czego nie można go także uznać za zdarzenie losowe, o którym mowa w art. 5a ust. 7 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2015 r., I UK 460/14
Sędzia spraw. Z. Myszka

Potencjalne pobieranie wyłącznie bezpośrednich płatności obszarowych z odłogu lub ugoru całego gospodarstwa rolnego nie stanowi prowadzenia działalności rolniczej, która wymaga produkcji, hodowli, upraw rolnych lub utrzymywania gruntów rolnych w dobrej kulturze rolnej zgodnej z ochroną środowiska, a przeto nieprowadzenie tego typu wymaganej działalności rolniczej nie uzasadnia objęcia pobierających dopłaty ani ich domowników rolniczym tytułem ubezpieczenia społecznego.

Emerytura

Uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2015 r., III UZP 11/15

Sędzia spraw. J. Strusińska-Żukowska

Przy obliczaniu wysokości emerytury na podstawie art. 183 w związku z art. 53 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.) stosuje się przeliczniki za okresy pracy górniczej, o których mowa w art. 52 tej ustawy.

Wypadek przy pracy – pojęcie

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2015 r., I UK 22/15

Sędzia spraw. Z. Myszka

1. Prawomocny wyrok sądu pracy w przedmiocie negatywnego ustalenia wypadku przy pracy z braku jego ustawowo wymaganych cech konstrukcyjnych, wiąże z mocy art. 365 k.p.c. również inne sądy, w tym sądy ubezpieczeń społecznych, które rozpoznają odwołania od decyzji odmawiających przyznania świadczeń z ubezpieczenia społecznego przysługujących z tytułu następstw wypadku przy pracy.

2. Wydanie błędnego lub niepełnego zaświadczenia o zdolności do wykonywania określonej pracy, bez uprzedniego dokonania wyczerpującej oceny potencjalnej szkodliwości jej wykonywania lub niekorzystnych warunków szkodliwego oddziaływania środowiska pracy na organizm pracownika, nie stanowi przyczyny zewnętrznej każdego nagłego i gwałtownego pogorszenia się samoistnych schorzeń wewnętrznych trapiących organizm pracownika ani nie uzasadnia ustalenia wypadku przy pracy, jeżeli nie zostanie wykazany związek przyczynowo-skutkowy spornego zdarzenia z potencjalnie szkodliwymi warunkami wykonywania pracy.

3. Zupełnie wyjątkowo i tylko w przypadku, gdy ze względu na oczywiste błędnie wydane zaświadczenie o zdolności do pracy, której pracownik w żadnym razie nie powinien wykonywać w konkretnym stanie swojego zdrowia, doszło do nagłego i gwałtownego zdarzenia wypadkowego przy wykonywaniu oczywiście przeciwwskazanego zatrudnienia, dopuszczalne jest uznanie, że przyczyna

zewnątrzna zdarzenia o cechach wypadku przy pracy tkwiła zarówno w oczywiście błędnym orzeczeniu lekarskim, ale równocześnie wynikała z zakazanego dopuszczenia do pracy bezwzględnie przeciwwskazanej, niezależnie od potencjalnie wadliwej oceny stanu zdolności do wykonywania obiektywnie zakazanego (przeciwwskazanego) zatrudnienia.

Ubezpieczenie społeczne funkcjonariuszy Policji

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2015 r., II UK 246/14
Sędzia spraw. J. Strusińska-Żukowska

Zakresem podmiotowym art. 15b ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 667 ze zm.) objęte są osoby pełniące służbę w organach bezpieczeństwa państwa, niezależnie od charakteru tej służby i zajmowanego stanowiska.

Przedawnienie roszczeń

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 września 2015 r., I UK 405/14
Sędzia spraw. J. Frańczak

W sytuacji wydania przez organ rentowy zawiadomienia, o którym mowa w art. 24 ust. 6g pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2015 r., poz. 121), nie ma do nienależnie opłaconych składek zastosowania art. 24 ust. 6g pkt 2 tej ustawy.

Renta inwalidzka (z tytułu niezdolności do pracy)

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 sierpnia 2015 r., I UK 387/14
Sędzia spraw. K. Gonera

Do sądu rozpoznającego sprawę o prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy należy dokonanie analizy elementów pojęciowych niezdolności do pracy. Chodzi w szczególności o ocenę, na czym może polegać utrata w znacznym stopniu zdolności do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji (art. 12 ust. 3 ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych).

Z samej definicji częściowej niezdolności do pracy wynika, że ubezpieczony może utracić zdolność do pracy w określonym stopniu, a mimo to nie nabyć prawa do renty. Znaczenie ma dopiero utrata zdolności do pracy w znacznym stopniu. Wprawdzie ustawodawca nie wyjaśnia, jak należy rozumieć znaczny stopień utraty zdolności do pracy, tym niemniej semantycznie pojęcie "w znacznym stopniu" oznacza "w stopniu większym niż połowa zwykłej zdolności do pracy". Przy takim

założeniu można przyjąć, że z art. 12 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wynika granica ochrony ubezpieczeniowej, gdyż prawa do renty nie ma ubezpieczony, który utracił zdolność do pracy w stopniu mniejszym niż znaczny (mniejszym niż połowa zwykłej zdolności do pracy).

Można zatem stwierdzić, że utrata w nieznacznym stopniu (na pewno w mniejszym niż znaczny stopień) zdolności do pracy nie uprawnia do ustalenia niezdolności do pracy (choćby częściowej) jako przesłanki prawa do renty. I odwrotnie, utrata zdolności do pracy w znacznym stopniu (większym niż połowa zwykłej zdolności do pracy) uprawnia do ustalenia częściowej niezdolności do pracy jako przesłanki prawa do renty na podstawie art. 12 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Ubezpieczenie społeczne pracowników

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2015 r., I UK 367/14

Sędzia spraw. K. Gonera

Umowa o pracę zawarta dla pozorów nie może stanowić tytułu do objęcia pracowniczym ubezpieczeniem społecznym. Umowa o pracę jest zawarta dla pozorów, jeżeli przy składaniu oświadczeń woli obie strony mają świadomość, że osoba określona w umowie jako pracownik nie będzie świadczyć pracy, a osoba określona jako pracodawca nie będzie korzystać z jej pracy, czyli gdy strony z góry zakładają, że nie będą realizowały swoich praw i obowiązków wypełniających treść stosunku pracy. Nie można przy tym przyjąć pozorności oświadczeń woli o zawarciu umowy o pracę wtedy, gdy pracownik podjął pracę i rzeczywiście ją wykonywał, a pracodawca pracę tę przyjmował.

Zasada równego traktowania w zatrudnieniu

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2014 r., I PZP 1/14

Sędzia spraw. K. Gonera

Roszczenia odszkodowawcze pracownika z tytułu naruszenia przez pracodawcę zasady równego traktowania w zatrudnieniu (art. 18^{3d} k.p.) - jako roszczenia ze stosunku pracy - przedawniają się z upływem 3 lat od dnia, w którym stały się wymagalne (art. 291 § 1 k.p.). Roszczenia te stają się wymagalne z chwilą, w której pracownik dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia.

Ubezpieczenie społeczne górników

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2015 r., III UK 51/15

Sędzia spraw. M. Pacuda

Wymieniony w art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawy - Karta Nauczyciela (Dz.U. Nr 167, poz. 1397 ze zm.) termin „do dnia 31 grudnia 2008 r.”

dotyczył wszystkich warunków prawa do emerytury górniczej dla osób, które po wejściu w życie tej ustawy chciały nabyć emeryturę górniczą na podstawie uchylonych tą ustawą przepisów, w tym także określonego w art. 49 ust. 1 pkt 3 warunku rozwiązania stosunku pracy.

Ubezpieczenie społeczne – ogólnie

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2016 r., II UK 8/15

Sędzia spraw. B. Gudowska

Czynności lekarza weterynarii wynikające z wyznaczenia przez Inspektora Weterynaryjnego - gdy wynika to z woli stron - mogą być wykonywane w ramach prowadzonej przez niego działalności gospodarczej.

jak wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2009 r., III UK 27/09 i z dnia 23 czerwca 2009 r III UK 24/09.

Renta rodzinna

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2016 r., II UK 98/15

Sędzia spraw. J. Kuźniar

1. Ze względu na redakcję art. 6 i 7 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2015 r. poz. 748) zaliczenie danego okresu do okresów składkowych bądź nieskładkowych wymaga jednoznacznego umieszczenia go w katalogu tych okresów, brak jest argumentów przemawiających za możliwością domniemywania, że dany okres ma charakter składkowy bądź nieskładkowy.

2. Udokumentowane okresy zatrudnienia obywateli polskich za granicą u pracodawców zagranicznych (art. 48 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu - jednolity tekst; Dz.U. z 2003 r. Nr 58, poz. 514 ze zm.) nie podlegają zaliczeniu do okresów składkowych lub nieskładkowych.

Świadczenie emerytalno-rentowe - podstawa wymiaru

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2016 r., II UK 206/15

Sędzia spraw. B. Gudowska

Sposobu ustalania podstawy wymiaru zasiłku z ubezpieczenia chorobowego przewidzianego w art. 40 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: DZ.U. z 2014 r. poz. 159) nie stosuje się, gdy zmiana wymiaru czasu pracy w umowie o pracę lub innym akcie, na podstawie którego powstał stosunek pracy, następuje w trakcie nieprzerwanego pobierania zasiłków tego samego lub innego rodzaju (art. 43 tej ustawy).

Ubezpieczenie zdrowotne

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2016 r., III UZP 18/15
Sędzia spraw. J. Strusińska-Żukowska

Składka na ubezpieczenie zdrowotne podlega obniżeniu do wysokości zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych w tej części, którą oblicza się od przychodu stanowiącego podstawę wymiaru składki (art. 83 ust. 1 w związku z art. 82 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych; jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 581 ze zm.).

Sprawy proceduralne

Wyrok

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 sierpnia 2015 r., III PZ 5/15
Sędzia spraw. M. Pacuda

Ocena prawna oraz wskazania co do dalszego postępowania zawarte w uchylającym wcześniejszy wyrok Sądu drugiej instancji postanowieniu Sądu Najwyższego, wydanym na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c., stanowią wiążące dla Sądu drugiej instancji, zalecenie ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy po uprzednim ewentualnym uzupełnieniu materiału dowodowego, jego analizie i dokonaniu na tej podstawie ostatecznych, stanowczych ustaleń faktycznych. Sąd ten nie ma natomiast podstaw do ponownego wydania wyroku kasatoryjnego.

Skarga kasacyjna – dopuszczalność

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2015 r., I PZ 4/15
Sędzia spraw. Z. Hajn

Badanie dopuszczalności skargi kasacyjnej nie ogranicza się do rozważenia, czy skarga powinna zostać odrzucona ze względu na niespełnienie wymagań określonych w art. 398⁶ § 1 i 2 w związku z art. 398⁴ k.p.c., lecz jego zasadniczym celem jest sprawdzenie, czy skarga powinna zostać przyjęta do rozpoznania. Badanie obejmuje zatem także wypadki, gdy strona wskazuje zbyt niską, zdaniem sądu, wartość przedmiotu zaskarżenia.

Wznowienie postępowania cywilnego

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2016 r., II UZ 48/15
Sędzia spraw. R. Spyt

Podstawy wznowienia postępowania (art. 403 § 2 k.p.c.) w sprawie o rentę z tytułu niezdolności do pracy nie stanowi jakiegokolwiek zaświadczenie lekarskie o stanie zdrowia ubezpieczonego, powstałe po jego prawomocnym zakończeniu. Może ją natomiast stanowić dowód potwierdzający rozpoznanie określonego schorzenia (nieznanego wcześniej i nieocenianego przez biegłych lekarzy w poprzednim

postępowaniu), ze wskazaniem, że istniało ono w czasie mającym znaczenie dla oceny uprawnień do renty w poprzednim postępowaniu.

Zażalenie

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2016 r., II PZ 21/15
Sędzia spraw. B. Gudowska

Przedwczesne jest zniesienie postępowania przed sądem pierwszej instancji z powodu niewłaściwego składu sądu ze względu na przedmiot sporu, gdy w kasatoryjnym orzeczeniu sądu drugiej instancji stwierdzono nierozpoznanie istoty sprawy (386 § 4 k.p.c.).

Umorzenie postępowania cywilnego

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2014 r., I UK 383/14
Sędzia spraw. K. Gonera

Odpowiednie stosowanie art. 203 § 2 k.p.c. do rozliczenia kosztów postępowania kasacyjnego w przypadku cofnięcia skargi kasacyjnej oznacza, że w razie cofnięcia skargi wnoszący skargę (skarżący) na żądanie przeciwnika procesowego zwraca mu koszty procesu poniesione w związku z wniesieniem skargi (por. postanowienie SN z 19 października 2007 r., IV CSK 268/07, LEX nr 488969). Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia prawomocnych orzeczeń. Decyzja o jej wniesieniu nie może być podejmowana pochopnie. Jeżeli strona procesu cywilnego decyduje się na wniesienie skargi, musi brać pod uwagę, że jej przeciwnik procesowy wniesie odpowiedź na skargę i poniesie związane z tym koszty zastępstwa procesowego wynikające z zastępstwa strony przeciwnej przez profesjonalnego pełnomocnika (art. 87¹ § 1 k.p.c.).

Postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych - pełnomocnik

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2015 r., II UZ 40/15
Sędzia spraw. Z. Korzeniowski

Pełnomocnictwa procesowego w imieniu organu rentowego może udzielić zastępca dyrektora oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w przypadku zastępowania dyrektora oddziału, określonym w regulaminie organizacyjnym.

Skarga kasacyjna

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2015 r., II PK 288/14
Sędzia spraw. Z. Korzeniowski

Nierozpoznanie zarzutów apelacji dotyczących postępowania dowodowego, mających wpływ na odpowiedzialność za delikt, sprawia, że rozpoznanie zarzutów materialnych skargi kasacyjnej w tym zakresie jest przedwczesne (art. 398¹³ § 2 k.p.c. w związku z art. 378 § 1 k.p.c. i art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c.).

Wartość przedmiotu zaskarżenia

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 sierpnia 2015 r., I PK 203/15
Sędzia spraw. K. Gonera

W sprawie o odszkodowanie z tytułu dyskryminacji (art. 18^{3d} k.p.) ustalenie dyskryminacji w zatrudnieniu stanowi jedynie przesłankę prejudycjalną zasądzenia odszkodowania, a nie odrębne roszczenie. Dlatego wartość przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego, wyznaczająca dopuszczalność skargi kasacyjnej (art. 398¹ § 1 k.p.c) wyznacza wartość dochodzonego odszkodowania.

Sprawy różne

Prawo telekomunikacyjne

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2016 r., III SK 8/15
Sędzia spraw. D. Miąsik

1. Naruszenie art. 21 prawa telekomunikacyjnego nie stanowi podstawy dla uchylenia decyzji Prezesa UKE wydanej na podstawie art. 22 prawa telekomunikacyjnego.

2. Rynek zakańczania wiadomości tekstowych (SMS) w ruchomej publicznie dostępnej sieci danego operatora należał w 2010 r. do kategorii rynków, co do których można domniemywać, że stanowią odrębny rynek właściwy.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 października 2015 r., III SK 56/14
Sędzia spraw. D. Miąsik

1. Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów może kierować się przy rozpoznawaniu odwołania treścią niewiążących dokumentów Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej, wyznaczających ramy polityki regulacyjnej.

2. Zmiana przez Sąd decyzji Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej, polegająca na przywróceniu treści umowy o dostępie telekomunikacyjnym w wersji ukształtowanej wcześniejszą decyzją organu z uwagi na niewykazanie przesłanek zmiany tej umowy, nie może być kwalifikowana jako nałożenie na jedną ze stron umowy nowego obowiązku regulacyjnego.

Prawo energetyczne

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2014 r., III SK 78/13
Sędzia spraw. H. Kiryło

Kara pieniężna wymierzana jest za uchybienia w pierwszej połowie 2007 r. obowiązkowi zakupu energii wytworzonej w skojarzeniu na podstawie przepisów Prawa energetycznego dla karanego przedsiębiorstwa energetycznego (art. 56 ust. 2a pkt 3 w związku z art. 56 ust. 1 pkt 1a i art. 9a ust. 8 Prawa energetycznego).

Prawo antymonopolowe

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 2015 r., III SK 47/14
Sędzia spraw. D. Miąsik

1. Sąd orzekający w sprawie z odwołania od decyzji Prezesa UOKiK powinien poinformować strony przed zamknięciem rozprawy o możliwości zmiany kwalifikacji prawnej zachowania przedsiębiorcy opisanego w sentencji decyzji i umożliwić im zajęcie stanowiska w tym zakresie.

2. Przepis art. 11 dyrektywy 2005/29 nie uprawnia państwa członkowskiego do uznania stosowania kodeksu dobrych praktyk zawierającego postanowienia sprzeczne z prawem za nieuczciwą praktykę rynkową zakazaną w każdych okolicznościach.

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2015 r., I BU 9/14
Sędzia spraw. K. Gonera

1. Przyjęcie do rozpoznania skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie oznacza jeszcze, że skarga jest uzasadniona a zaskarżony nią wyrok narusza prawo w sposób kwalifikowany. Ponadto, zarzuty naruszenia prawa, które mogłyby usprawiedliwiać (uzasadniać) skargę kasacyjną, nie muszą uzasadniać (usprawiedliwiać) skargi na bezprawność.

2. Postępowanie ze skargi na bezprawność nie służy wyeliminowaniu ewentualnych błędów w interpretacji (wykładni) i stosowaniu prawa przez wszystkie sądy, które orzekały w przeszłości w przedmiocie kolejnych odwołań ubezpieczonego od kolejnych decyzji organu rentowego w kwestii przeliczenia emerytury. Skarga na bezprawność ma za przedmiot tylko ostatni zaskarżony nią wyrok Sądu.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., I BP 11/14
Sędzia spraw. Z. Korzeniowski

Winy umyślnej nie można ustalić dopiero w sprawie ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, jeżeli nie pozwala na to materiał zebrany w sprawie głównej.

Skarga na przewlekłość postępowania

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2015 r., III SPP 8/15
Sędzia spraw. D. Miąsik

Wyznaczenie terminu pierwszej rozprawy apelacyjnej niezwłocznie po wpłygnięciu akt sprawy na pierwszy wolny termin przypadający 2,5 miesiąca od wpływu akt nie uzasadnia stwierdzenia przewlekłości postępowania.

Krajowa Rada Sądownictwa

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2016 r., III KRS 90/15
Sędzia spraw. H. Kiryło

Art. 44 ust. 3 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz. U. Nr 126, poz. 714 ze zm.) nakazuje stosowanie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o skardze kasacyjnej do postępowania przed Sądem Najwyższym zainicjowanego odwołaniem od uchwał Rady. Oznacza to, że zgodnie z art. 398⁶ § 2 k.p.c. odwołanie wniesione po upływie ustawowego terminu podlega odrzuceniu, jednak uwzględniając specyfikę postępowania odwoławczego od uchwał Krajowej Rady Sądownictwa (to jest brak kompetencji Rady odpowiadających uprawnieniom sądu drugiej instancji w postępowaniu kasacyjnym), odrzucenia odwołania dokonuje Sąd Najwyższy. Sąd ten z mocy art. 168 i art. 169 w związku z art. 398²¹ k.p.c. jest też władny rozpoznać wniosek skarżącego o przywrócenie uchybionego terminu do wniesienia odwołania.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 2015 r., III KRS 77/15
Sędzia spraw. K. Staryk

Również przed dniem 1 października 2014 r. nie naruszało art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa podjęcie przez Radę uchwały uwzględniającej jako istotną okoliczność, że kandydatura na urząd sędziego została pozytywnie zaopiniowana w innej równoległej procedurze nominacyjnej, która nie została prawomocnie ukończona.

Wyborcze protesty

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2015 r., III SW 96/15
Sędzia spraw. Z. Korzeniowski

Zarzuty dotyczące poparcia i rejestracji list kandydatów w wyborach do Sejmu i Senatu wykraczają poza ustawowy przedmiot protestu wyborczego (art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego).

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2015 r., III SW 115/15
Sędzia spraw. K. Staryk

Skoro komitet wyborczy nie spełnił warunku określonego w art. 196 § 1 lub 2 Kodeksu wyborczego (5 lub 8% ważnie oddanych głosów w skali kraju) i nie uczestniczył w podziale mandatów do parlamentu, prawidłowe ustalenie wyników głosowania w Obwodowej Komisji Wyborczej w zakresie zarzucanym w proteście wyborczym znaczenie mniejszym niż brakujący limit wyborczy (np. kilku nieuwzględnionych głosów) nie zmieniłoby wyników wyborów - prowadząc do konkluzji, że stwierdzone naruszenie nie mogło mieć i nie miało wpływu na wynik wyborów (art. 242 § 2 Kodeksu wyborczego).

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2015 r., III SW 156/15
Sędzia spraw. B. Gudowska

Pismo nazwane protestem wyborczym, którego zarzuty nie nawiązują do okoliczności wskazanych w art. 82 kodeksu wyborczego nie jest protestem wyborczym w rozumieniu tego przepisu.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2015 r., III SW 110/15
Sędzia spraw. B. Gudowska

Wydanie wyborcy karty do głosowania niepieczętowanej pieczęcią obwodowej komisji wyborczej stanowi naruszenie art. 52 § 2 w związku z art. 73 Kodeksu wyborczego mające wpływ na przebieg głosowania i ustalenie wyników głosowania (art. 82 § 1 ust. 2 kodeksu wyborczego).

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2015 r., III SW 99/15
Sędzia spraw. B. Gudowska

Pismo nazwane protestem wyborczym, którego zarzuty nie nawiązują do okoliczności wskazanych w art. 82 kodeksu wyborczego nie jest protestem wyborczym w rozumieniu tego przepisu.

Referendum

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., III SW 85/15
Sędzia spraw. B. Gudowska

Nie jest protestem w rozumieniu art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym (Dz. U. Nr 57, poz. 507 ze zm.) pismo niezawierające zarzutów wymienionych w tym przepisie.

IV. OPRACOWANIA I ANALIZY

dr Jacek Skoczyński

Wynagrodzenie za pracowniczy projekt wynalazczy – Skarga kasacyjna – Wartość przedmiotu zaskarżenia (Notatka do sprawy III PZP 8/15)

Sąd Najwyższy w składzie zwykłym postanowieniem z 4 listopada 2015 r., II PK 246/14, wydanym w sprawie z powództwa L. S. przeciwko A., spółce akcyjnej z siedzibą w P. o zapłatę, przedstawił na podstawie art. 398¹⁷ § 1 k.p.c.

powiększonemu składowi Sądu Najwyższego następujące zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości:

„Czy w sprawie z roszczenia pracownika-twórcy wynalazku o wynagrodzenie za korzystanie z jego wynalazku o dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje wartość przedmiotu zaskarżenia przewidziana dla spraw z zakresu prawa pracy (art. 398² § 1 k.p.c. w związku z art. 294 ust. 1 i 2 ustawy z 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej; jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1410)?

Powyższe zagadnienie prawne wyłoniło się przy rozpoznawaniu skargi kasacyjnej L. S. od wyroku Sądu Apelacyjnego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P. z 16 kwietnia 2014 r., I ACa 153/14.

Powód L. S. wniósł o zasądzenie na jego rzecz od pozwanego A. spółki akcyjnej z siedzibą w P. kwoty 48.500 zł oraz ustawowych odsetek od tej kwoty z tytułu wynagrodzenia za korzystanie przez pozwanego przedsiębiorcę w okresie od 1 stycznia 2000 r. do 30 czerwca 2013 r. z dokonanych przez powoda i objętych patentami trzech wynalazków oraz objętego prawem ochronnym wzoru użytkowego.

Sąd Okręgowy w P. wyrokiem z 12 grudnia 2013 r. zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 45.731,63 zł z ustawowymi odsetkami od kwot: 4.015,86 zł od 10 sierpnia 2007 r., 2.681,47 zł od 1 marca 2008 r., 3.169,59 zł od 1 marca 2009 r., 3.872,89 zł od 1 marca 2010 r., 26.259,15 zł od 25 sierpnia 2010 r., 4.332,35 zł od 1 marca 2011 r. i 1.400,32 zł od 1 marca 2012 r. do dnia zapłaty każdej z kwot, a w pozostałym zakresie oddalił powództwo i orzekł o kosztach postępowania.

Obie strony wniosły apelacje od powyższego wyroku.

Sąd Apelacyjny w P. wyrokiem z 16 kwietnia 2014 r., I ACa 153/14, zmienił zaskarżone orzeczenie w ten sposób, że w miejsce kwoty 45.731,63 zł zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 25.259,15 zł z ustawowymi odsetkami od 25 sierpnia 2010 r., oddalił powództwo w pozostałym zakresie i obciążył kosztami procesu obie strony po połowie, oddalił apelację pozwanego w pozostałej części oraz apelację powoda w całości i nie obciążył powoda obowiązkiem zwrotu kosztów procesu w instancji odwoławczej.

Powód wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w P. z 16 kwietnia 2014 r., I ACa 153/14, zaskarżając ten wyrok w części obniżającej wysokość wynagrodzenia zasądzonego przez sąd pierwszej instancji. Wartość przedmiotu zaskarżenia została określona na kwotę 19.473 zł.

Pozwany w odpowiedzi na skargę kasacyjną podniósł zarzut jej niedopuszczalności ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia niższą od wymaganej przez art. 398 § 2 k.p.c., czyli 50 tys. zł. Uzasadniając prawnie ten zarzut, powołał się na uchwałę Sądu Najwyższego w składzie siedmiu sędziów z 23 lutego 1993 r., I PZP 37/92 (OSNP z 1993 r., nr 7-8, poz. 119), zgodnie z którą sprawa o wynagrodzenie za pracowniczy projekt wynalazczy nie jest sprawą z zakresu prawa pracy w rozumieniu art. 476 § 1 pkt 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy w składzie zwykłym, rozpatrując skargę kasacyjną powoda, powziął wątpliwość, czy jest zasadne utrwalone w orzecznictwie Sądu Najwyższego

stanowisko, zgodnie z którym sprawy o wynagrodzenie za pracowniczy projekt wynalazczy nie są uznawane za sprawy z zakresu prawa pracy w rozumieniu art. 476 § 1 pkt 1 k.p.c.

Stanowisko, że sprawa o wynagrodzenie za pracowniczy projekt wynalazczy nie jest sprawą z zakresu prawa pracy w rozumieniu art. 476 § 1 k.p.c. w brzmieniu nadanym temu przepisowi przez ustawę z 18 kwietnia 1985 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 20, poz. 86), Sąd Najwyższy zajął w postanowieniu z 5 lutego 1986 r., IV PZ 5/86 (OSNC z 1986 r., nr 12, poz. 209). Stanowisko to Sąd Najwyższy podtrzymał w uchwale składu siedmiu sędziów z 23 lutego 1993 r., I PZP 37/92 (OSNP z 1993 r., nr 7-8, poz. 119).

Sąd Najwyższy zajął takie stanowisko także w uchwale z 26 listopada 2002 r., III PZP 21/02 (OSNP z 2003 r., nr 12, poz. 286), podjętej już po wejściu w życie ustawy z 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej (Dz. U. z 2001 r., nr 49, poz. 508; obecnie j.t.: Dz.U. z 2013 r., poz. 1410 ze zm.).

Sąd Najwyższy we wskazanej uchwale stwierdził, że sprawę, w której twórca dochodzi wynagrodzenia za korzystanie z jego wynalazku, rozpoznaje sąd okręgowy w składzie jednego sędziego (art. 47 § 3 k.p.c. w związku z art. 294 ust. 2 ustawy z 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej, Dz.U. z 2001 r. Nr 49, poz. 508 ze zm., a poprzednio w związku z art. 110 ust. 2 ustawy z 19 października 1972 r. o wynalazczości, tekst jednolity: Dz.U. z 1993 r. Nr 26, poz. 117 ze zm.).

W uzasadnieniu powyższej uchwały został uznany za właściwy pogląd wyrażony w uchwale Sądu Najwyższego w składzie siedmiu sędziów z 23 lutego 1993 r., I PZP 37/92, zgodnie z którym sprawa o wynagrodzenie za pracowniczy projekt wynalazczy nie jest sprawą z zakresu prawa pracy w rozumieniu art. 476 § 1 k.p.c. Umowa o pracę nie może być źródłem zobowiązania pracownika do opracowania projektu wynalazczego, a w ramach obowiązków przewidzianych w umowie o pracę pracodawca nie może żądać od pracownika opracowania projektu wynalazczego. Wszelkie różnice między wynagrodzeniem za pracę a wynagrodzeniem za projekt wynalazczy przemawiają za cywilnym charakterem wynagrodzenia za ten projekt. Skoro zaś nie można uznać sprawy o wynagrodzenie za pracowniczy projekt wynalazczy za „sprawę ze stosunku pracy”, to nie można na podstawie tego kryterium zaliczyć jej do spraw z zakresu prawa pracy w rozumieniu art. 476 § 1 pkt 1 k.p.c. Sprawa o wynagrodzenie za pracowniczy projekt wynalazczy nie jest również sprawą pozostającą w związku ze stosunkiem pracy. Związek taki jest czysto faktyczny, nie zaś prawny. Gdyby sprawa o wynagrodzenie za pracowniczy projekt wynalazczy była sprawą związaną ze stosunkiem pracy w rozumieniu art. 476 § 1 pkt 1 k.p.c., wtedy w istocie zbędna byłaby regulacja zawarta w art. 110 ustawy o wynalazczości.

Przepis art. 110 ustawy o wynalazczości nakazywał stosować odpowiednio przepisy kodeksu postępowania cywilnego dotyczące postępowania w sprawach o roszczenia pracowników do wszystkich spraw, w których twórca-pracownik lub twórca niebędący pracownikiem dochodził wynagrodzenia za korzystanie z jego projektu wynalazczego. Ze względu na identyczny przedmiot sprawy (wynagrodzenie za projekt wynalazczy) nie było celowe rozpatrywanie tych spraw na innych

zasadach – w pierwszym wypadku w postępowaniu odrębnym jako spraw z zakresu prawa pracy, w drugim wypadku według ogólnych reguł postępowania jako spraw cywilnych. W obydwu sytuacjach sprawa o wynagrodzenie za korzystanie z projektu wynalazczego nie była sprawą z zakresu prawa pracy.

Ten pogląd może być odnoszony do regulacji wynagrodzenia twórcy za korzystanie z jego wynalazku w ustawie z 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej. Należy rozumieć jednolicie stosunek (cywilnoprawny) łączący twórcę wynalazku i przedsiębiorcę korzystającego z tego wynalazku (stosującego ten wynalazek) niezależnie od tego, czy twórca jest pracownikiem a przedsiębiorca jego pracodawcą, czy też nie łączy ich stosunek pracy.

Sąd Najwyższy w składzie zwykłym, powołując się na poglądy doktryny, kwestionuje zasadność poglądu, że sprawy o roszczenie pracownika-twórcy wynalazku o wynagrodzenie za korzystanie z jego wynalazku nie są sprawami z zakresu prawa pracy w rozumieniu art. 476 § 1 pkt 1 k.p.c. Sprawy o te roszczenia, zdaniem Sądu Najwyższego w składzie zwykłym, są sprawami o roszczenia związane ze stosunkiem pracy, o których jest mowa w tym przepisie.

Sąd Najwyższy w składzie zwykłym kwestionuje jednak przede wszystkim zasadność ograniczania zakresu odesłania z art. 294 ust. 2 pr. wł. przem. (poprzednio art. 110 ust. 2 ust. o wynalazczości) do przepisów zamieszczonych w rozdziałach 1 i 2 działu III tytułu VII części pierwszej księgi pierwszej k.p.c. Do tak zawężającej interpretacji tego odesłania nie upoważnia brzmienie tego przepisu. Nie wskazano w nim konkretnych przepisów k.p.c., których odesłanie dotyczy, ani nie zastrzeżono, że chodzi o przepisy o postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu prawa pracy, co stanowiłoby jednoznaczne nawiązanie do przepisów zamieszczonych w tytule VII części pierwszej księgi pierwszej k.p.c.. Tymczasem odmienności postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy – w relacji do postępowania w innych kategoriach spraw cywilnych w rozumieniu art. 1 k.p.c. – wynikają także z innych przepisów k.p.c., w tym między innymi z art. 398² § 1, określającego warunki dopuszczalności skargi kasacyjnej w sprawach o prawa majątkowe i obniżającego do kwoty 10.000 zł wartość przedmiotu zaskarżenia decydującego o możliwości wniesienia skargi w sprawach o prawa majątkowe z zakresu prawa pracy. Przeciwno takiemu zawężeniu omawianego odesłania przemawia wreszcie treść przepisu art. 475¹ k.p.c., który wyłącza stosowanie niektórych przepisów o postępowaniu odrębnym w tej kategorii spraw do skargi kasacyjnej i do postępowania przed Sądem Najwyższym wywołanego jej wniesieniem. Oznacza to, że pojęcie postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy i jego odrębności nie dotyczy tylko postępowania przed sądami pierwszej i drugiej instancji, ale rozciąga się także na postępowanie zainicjowane wniesieniem skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy w składzie zwykłym opowiedział się za pozytywną odpowiedzią na postawione pytanie prawne. Przedstawienie zagadnienia prawnego do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego zostało uzasadnione potrzebą odstąpienia od dotychczasowej linii orzecznictwa zarówno w stosunku do nieuznawania spraw z powództw pracowników-twórców o wynagrodzenie za korzystanie

z ich wynalazków za sprawy z zakresu prawa pracy w rozumieniu art. 476 § 1 pkt 1 k.p.c., jak i wąskiego rozumienia zawartego w art. 294 ust. 2 pr. wł. przem. (poprzednio w art. 110 ust. 2 ust. o wynalazczości) odesłania do odpowiedniego stosowania w nich przepisów kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu w sprawach o roszczenia pracowników.

Przystępując do analizy zagadnienia prawnego, które zostało przedstawione do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego, trzeba na wstępie zaznaczyć, że pytanie prawne nie jest jednoznaczne i może być rozumiane w dwojaki sposób.

W pierwszym rozumieniu tego pytania chodziłoby o wykładnię art. 294 ust. 1 ustawy z 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej (j.t.: Dz.U. z 2013 r., poz. 1410 ze zm.) i wyjaśnienie, czy zawarte w nim odesłanie do odpowiedniego stosowania w sprawach o roszczenie twórcy wynalazku o wynagrodzenie za korzystanie z jego wynalazku przepisów kodeksu postępowania cywilnego dotyczących postępowania w sprawach o roszczenia pracowników obejmuje także art. 398² § 1 k.p.c. w części, w której określa wartość przedmiotu zaskarżenia uprawniającą do skargi kasacyjnej w sprawach z zakresu prawa pracy na 10 tys. zł. Inaczej mówiąc, chodziłoby o wyjaśnienie, czy art. 398² § 1 k.p.c. we wskazanej części jest odrębnym przepisem postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy, znajdującym się poza działem III w tytule VII części pierwszej księgi pierwszej k.p.c. – „Postępowanie odrębne w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych”.

Odpowiedź pozytywna na wyżej przedstawione pytanie czyniłaby bezprzedmiotowymi z punktu widzenia operatywnej wykładni prawa rozważania, czy sprawa o roszczenie pracownika-twórcy wynalazku o wynagrodzenie za korzystanie z jego wynalazku jest sprawą z zakresu prawa pracy w rozumieniu art. 476 § 1 pkt 1 k.p.c. Zgodnie z powołanym przepisem przez sprawy z zakresu prawa pracy rozumie się sprawy „o roszczenia ze stosunku pracy lub z nim związane”.

Odpowiedź negatywna na wyżej przedstawione pytanie wymagałaby rozważenia, czy sprawa o roszczenie pracownika-twórcy wynalazku o wynagrodzenie za korzystanie z jego wynalazku jest sprawą z zakresu prawa pracy w rozumieniu art. 476 § 1 pkt 1 k.p.c.

Pytanie prawne może być rozumiane także w taki sposób, że chodzi w nim o wykładnię art. 476 § 1 pkt 1 k.p.c. i wyjaśnienie, czy sprawa o roszczenie pracownika-twórcy wynalazku o wynagrodzenie za korzystanie z jego wynalazku jest sprawą o roszczenie związane ze stosunkiem pracy.

Sąd Najwyższy w składzie zwykłym w treści pytania prawnego i w uzasadnieniu postanowienia połączył wyżej dwa wyżej wskazane zagadnienia prawne.

Do potrzeb analizy i udzielenia odpowiedzi na pytanie prawne Sądu Najwyższego w składzie zwykłym potrzebne jest przekształcenie tego pytania do postaci wyżej przedstawionej, czyli:

1. Czy w sprawie o roszczenie twórcy wynalazku o wynagrodzenie za korzystanie z jego wynalazku dopuszczalność skargi kasacyjnej zależy na podstawie

art. 398² § 1 k.p.c. w zw. z art. 294 ust. 1 i 2 ustawy z 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej (Dz.U. z 2013 r., poz. 1410 ze zm.) od wartości przedmiotu zaskarżenia określonej dla spraw z zakresu prawa pracy?

W razie negatywnej odpowiedzi na powyższe pytanie:

2. Czy sprawa o roszczenie pracownika-twórcy wynalazku o korzystanie z jego wynalazku jest sprawą z zakresu prawa pracy w rozumieniu art. 476 § 1 pkt 1 k.p.c.?

Przepisy art. 294 pr. wł. przem. stanowią:

„1. Twórca wynalazku może dochodzić roszczenia o wynagrodzenie za korzystanie z jego wynalazku przed sądem okręgowym.

2. W postępowaniu, o którym mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, dotyczące postępowania w sprawach o roszczenia pracowników”.

Zgodnie z art. 295 pr. wł. przem. do wynagrodzeń za wzory użytkowe, wzory przemysłowe i topografie układów scalonych przepisy art. 294 stosuje się odpowiednio.

Przepisy art. 294 i 295 pr. wł. przem. odnoszą się do wszystkich twórców wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych i topografii układów scalonych, a nie tylko do twórców będących pracownikami, którzy dokonali wynalazku w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy (art. 11 ust. 3 pr. wł. przem.). We wszystkich sprawach o roszczenia twórców wynalazków o wynagrodzenie za korzystanie z wynalazku będą miały odpowiednie zastosowanie, zgodnie z art. 294 ust. 2 pr. wł. przem., przepisy kodeksu postępowania cywilnego dotyczące postępowania w sprawach o roszczenia pracowników. W rozpatrywaniu zagadnienia prawnego ujętego w pytaniu pierwszym nie ma znaczenia tytuł, na podstawie którego przedsiębiorca korzysta z wynalazku i jest obowiązany do zapłaty wynagrodzenia.

Trzeba wskazać, że ani w orzecznictwie Sądu Najwyższego, ani w doktrynie nie było dotychczas rozważane zagadnienie zakresu odesłania z art. 294 ust. 2 pr. wł. przem. (poprzednio art. 110 ust. 2 ustawy z 19 października 1972 r. o wynalazczości; j.t.: Dz.U. z 1993 r. Nr 26, poz. 117 ze zm.) z punktu widzenia, czy to odesłanie obejmuje art. 398² § 1 k.p.c. w części, w której określa minimalną wartość przedmiotu zaskarżenia uprawniającą do skargi kasacyjnej w sprawach z zakresu prawa pracy na 10 tys. zł.

Zakres powyższego odesłania był w orzecznictwie Sądu Najwyższego i w doktrynie rozważany z punktu widzenia, czy do rozpatrywania spraw o roszczenie twórcy wynalazku o wynagrodzenie za korzystanie z jego wynalazku właściwy jest sąd pracy czy sąd cywilny. Wypowiedzi orzecznictwa i doktryny dotyczące sądu właściwego do rozpatrzenia sprawy o to roszczenie nie mają istotnego znaczenia dla zagadnienia tutaj rozpatrywanego. Zarówno w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jak i w doktrynie nie było kwestionowane, iż przepis art. 294 ust. 2 pr. wł. przem. (poprzednio art. 110 ust. 2 ustawy o wynalazczości) nie nadaje sprawom o roszczenie twórcy wynalazku za korzystanie z jego wynalazku charakteru spraw z zakresu prawa pracy w rozumieniu art. 476 § 1 k.p.c. i nie ustanawia właściwości sądów pracy w tych sprawach.

Trudno byłoby, moim zdaniem, znaleźć przekonujące argumenty, które przemawiałyby za wyłączeniem z przepisów, do których odsyła art. 294 ust. 2 pr. wł. przem., przepisu art. 398² § 1 k.p.c. w części, w której określa minimalną wartość przedmiotu zaskarżenia uprawniającą do skargi kasacyjnej w sprawach z zakresu prawa pracy na 10 tys. zł.

Przepis art. 398² § 1 k.p.c. we wskazanej części jest niewątpliwie przepisem należącym do przepisów regulujących postępowanie odrębne w sprawach z zakresu prawa pracy. Zawiera bowiem szczególną regulację dopuszczalności skargi kasacyjnej w sprawach z zakresu prawa pracy ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia.

Sąd Najwyższy w składzie zwykłym przedstawił w końcowej części uzasadnienia postanowienia (ss. 18-20) bardziej rozbudowaną argumentację, że odesłanie z art. 294 ust. 2 pr. wł. przem. obejmuje art. 398² § 1 k.p.c. w części, w której określa minimalną wartość przedmiotu zaskarżenia uprawniającą do skargi kasacyjnej w sprawach z zakresu prawa pracy na 10 tys. zł.

W sytuacji, gdy uznaje się przedstawione wyżej stanowisko za zasadne, rozważanie kwestii, czy sprawa o roszczenie pracownika, który stworzył wynalazek w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy (art. 11 ust. 3 pr. wł. przem.), o wynagrodzenie za korzystanie z wynalazku, jest sprawą z zakresu prawa pracy w rozumieniu art. 476 § 1 pkt 1 k.p.c., ma znaczenie czysto teoretyczne. Pozytywna odpowiedź na to pytanie oznaczałaby bowiem tylko to, że do takiego roszczenia art. 398² § 1 k.p.c. ma zastosowanie w omawianej części wprost, a nie na podstawie odesłania z art. 294 ust. 2 pr. wł. przem. Skutek praktyczny jest więc taki sam. W operatywnej wykładni prawa nie ma potrzeby rozstrzygnięcia zagadnień teoretycznych, których rozwiązanie nie wpłynie na wynik sprawy rozpatrywanej przez sąd.

Sąd Najwyższy w składzie zwykłym, uzasadniając pytanie prawne, rozpoczął od zagadnienia, czy sprawa o roszczenie pracownika-twórcy wynalazku o wynagrodzenie za korzystanie z tego wynalazku jest sprawą z zakresu prawa pracy w rozumieniu art. 476 § 1 pkt 1 k.p.c. Przyjmując ten sposób rozważań, przeniósł rozstrzygnięcie zagadnienia na bardzo wysoki poziom rozważań teoretycznych, wymagający rozpatrzenia szeregu spornych w doktrynie kwestii. Przede wszystkim sporne w doktrynie jest to, czy roszczenie pracownika-twórcy wynalazku za korzystanie z jego wynalazku może być za roszczenie związane ze stosunkiem pracy w rozumieniu art. 476 § 1 pkt 1 k.p.c. W doktrynie występuje zarówno pogląd, że to roszczenie jest roszczeniem związanym ze stosunkiem pracy (zob.: m.in. J. Turek, *Glosa do postanowienia SN z 5 lutego 1986 r., V PZ 5/86*, Nowe Prawo z 1988 r., nr 7-8, ss. 151 i n.; W. Sanetra, *Prawnopracownicze aspekty reformy prawa wynalazczego*, Praca i Zabezpieczenie Społeczne z 1993 r., nr 4, ss. 48-50; P. Grzegorzczak, *Glosa do uchwały SN z 26 listopada 2002 r., III PZP 21/02*, Państwo i Prawo z 2004 r., nr 3, ss. 127 i n.), jak i pogląd przeciwny, uznający je za roszczenie cywilnoprawne (zob. m.in. K. Korzan, *Glosa do postanowienia SN z 5 lutego 1986 r., V PZ 5/86*, *Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych* z 1998 r., nr 11-12, poz. 252; A. Jakubecki w: *System Prawa Prywatnego. Prawo własności*

przemysłowej, t. 14B, red.: R.Skubisz, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2012, s.1609).

Przy przyjęciu punktu wyjściowego rozważań zaproponowanego przez Sąd Najwyższy w składzie zwykłym i opowiedzeniu się za poglądem, że roszczenie pracownika-twórcy wynalazku o wynagrodzenie jest roszczeniem związanym ze stosunkiem pracy w rozumieniu art. 476 § 1 pkt 1 k.p.c., zbędne stawałoby się rozpatrywanie zakresu odesłania z art. 294 ust. 2 pr. wł. przem. W analizowanej sprawie powodem jest pracownik-twórca wynalazku. Jednocześnie jednak udzielona odpowiedź nie obejmowałaby innych twórców wynalazków.

Podejście do zagadnienia prawnego, które przyjął Sąd Najwyższy w składzie zwykłym w uzasadnieniu postanowienia, uważam za nieprawidłowe. Punktem wyjścia powinna być, moim zdaniem, wykładnia art. 294 pr. wł. przem.

dr hab. Krzysztof Ślebzak

Koordinacja systemów zabezpieczenia społecznego – zakres przedmiotowy – oświadczenie państw członkowskich – emerytury pomostowe (Notatka do sprawy III UZP 1/16)

1. Postanowieniem z 7 grudnia 2015 r. Sąd Apelacyjny w G. (III AUa 815/15) przedstawił na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. do rozstrzygnięcia następujące zagadnienie prawne:

„czy emerytury pomostowe określone przepisami ustawy z 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (j.t. Dz. U. z 2015 r., poz. 965) są świadczeniami z tytułu starości, a w konsekwencji czy z mocy art. 3 ust. 1 lit. D rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. U. UE. L. 04.166.1), rozporządzenie to znajduje zastosowanie przy ustalaniu prawa do emerytury pomostowej”.

Analiza uzasadnienia przedstawionego pytania, jak również stan prawny leżący u podstaw rozstrzyganego sporu dowodzi, że podstawowy problem, którego nie zauważył pytający Sąd, sprowadza się do tego, że Rzeczpospolita Polska złożyła na podstawie art. 9 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 883/2004 z 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. U. UE. L. 04.166.1 – dalej jako rozp. 883/2004) oświadczenie „o przepisach i systemach, o których mowa w art. 3” (takie jest brzmienie art. 9 rozp. 883/2004). W oświadczeniu tym stwierdza się, że za świadczenia przedemerytalne w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit i uznaje się: 1) świadczenia przedemerytalne, uregulowane w ustawie z 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych (j.t. Dz. U. z 2013 r., poz. 170 ze zm. – dalej nazywaną u.ś.p.); 2) emerytury pomostowe i renty rodzinne po osobach uprawnionych do emerytury pomostowej, uregulowane w ustawie z 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (j.t. Dz. U. z 2015 r., poz. 965 ze zm. – dalej nazywana u.e.p.) oraz 3) nauczycielskie świadczenia kompensacyjne,

uregulowane w ustawie z 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych (j.t. Dz. U. z 2009 r., Nr 97, poz. 800 ze zm.). Przedmiotowe oświadczenie jest dostępne na stronie <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=868&intPagelId=2285&langId=en>), z tym że trudno ustalić, w jakiej dacie zostało ono złożone. Zgodnie z aktualnym brzmieniem art. 9 ust. 2 rozp. 883/2004, oświadczenia te przedkładane są corocznie Komisji Europejskiej i stanowią przedmiot koniecznego ogłoszenia (wcześniej, tj. do 28 czerwca 2012 r. a zatem do zmiany rozp. 883/2004 w tym zakresie były one publikowane w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej; do tego dnia oświadczenie przez Polskę nie zostało złożone). W uzasadnieniu pytania Sąd Apelacyjny zwraca tylko uwagę na tożsame stanowisko MPiPS, które również dostępne jest na stronie internetowej (<http://www.mpips.gov.pl/koordynacja-systemow-zabezpieczenia-spolecznego/unia-europejska/swiadczenia-w-ramach-koordynacji-unijnej-wiadczenia-przedemerytalne/-/dostep-z-14-lutego-2016-r.>).

2. Prima facie sprawa wydaje się więc jasna i przesądzona, ponieważ Rzeczpospolita Polska złożyła na podstawie art. 9 rozp. 883/2004 oświadczenie „o przepisach i systemach, o których mowa w art. 3”, co sprawia, że emerytury pomostowe uznane zostały za świadczenia przedemerytalne. Tymczasem w świetle dotychczasowego orzecznictwa TSUE, jak i wypowiedzi w piśmiennictwie zagranicznym, analizowane zagadnienie nie jest już takie oczywiste.
3. Rozważania należy rozpocząć od ustalenia zakresu przedmiotowego rozp. 883/2004 w świetle treści art. 3 w relacji do art. 9 tego aktu prawnego, który w swoisty sposób konkretyzuje zakres stosowania unijnej koordynacji. Zgodnie z powoływanym przepisem państwa członkowskie powiadamiają Komisję Europejską o oświadczeniach złożonych zgodnie z art. 1 lit. I), o ustawodawstwie i systemach, o których mowa w art. 3, o zawartych konwencjach, o których mowa w art. 8 ust. 2, o świadczeniach minimalnych, o których mowa w art. 58, i o braku systemu ubezpieczeń, o którym mowa w art. 65a ust. 1, jak też o istotnych zmianach. W powiadomieniach tych określa się datę, od której niniejsze rozporządzenie stosować się będzie do systemów wskazanych przez państwa członkowskie.
4. W świetle art. 9 rozp. 883/2004 pojawia się interesujące pytanie, na ile złożenie oświadczenia oraz wskazanie określonych świadczeń wpływa na ich zakwalifikowanie do świadczeń objętych koordynacją (por. K. Ślęzak, *Koordinacja systemów zabezpieczenia społecznego, Komentarz*, Warszawa 2012, s. 192-193). Zgodnie z dotychczasowym orzecznictwem TSUE złożenie stosownego oświadczenia powoduje, iż wskazane świadczenia uznane zostają za świadczenia z zabezpieczenia społecznego w rozumieniu rozporządzenia (por. wyrok z 29 listopada 1977 r., 35/77, Beerens), nawet jeśli ich zakwalifikowanie do świadczeń, o których mowa w art. 3 rozporządzenia nr 883/2004, może wywoływać wątpliwości. Złożenie oświadczeń wiąże zatem państwa członkowskie w tym sensie, że nie mogą one kwestionować, iż wskazane świadczenia nie są objęte unijną koordynacją (por. wyroki z 22 lutego 1990 r., C-228/88, Bronzino; z 22 lutego 1990 r., C-12/89, Gatto). Z kolei niezłożenie oświadczenia nie sprawia jednak, że określone świadczenie wynikające z ustawodawstwa krajowego nie będzie objęte komentowanym

rozporządzeniem. W takim przypadku należy bowiem zbadać, czy spełnia ono kryteria z art. 3 rozporządzenia nr 883/2004 (por. wyroki z 17 lipca 1964 r., 100/63, Van der Veen; z 2 grudnia 1964 r., 24/64 Dingemans; z 31 marca 1977 r., 79/76, Fossi; z 29 listopada 1977 r., 35/77, Beerens; z 4 listopada 1997 r., C-20/96, Snares; z 11 czerwca 1998 r., C-297/96, Partridge).

5. Z dotychczasowego orzecznictwa wynika zatem, że o ile w przypadku niezłożenia oświadczenia należy każdorazowo badać, czy określone świadczenia (tutaj emerytura pomostowa) należy do jednego z działów zabezpieczenia społecznego w rozumieniu art. 3 rozp. 883/2004 (a jeśli tak, to którego), o tyle po złożeniu oświadczenia mamy do czynienia ze związaniem Państwa Członkowskiego takim oświadczeniem. W orzecznictwie TSUE nie zajmowano się jednak wprost problemem, jak należy postąpić w sytuacji, w której państwo członkowskie złożyło oświadczenie, lecz świadczenie w nim wskazane, błędnie zakwalifikowane zostało do konkretnego działu zabezpieczenia społecznego. W tym świetle powstają następujące pytania:
 - 1) czy dokonana przez państwo członkowskie w oświadczeniu złożonym na podstawie art. 9 rozp. 883/2004 kwalifikacja danego świadczenia jako odnoszącego się do konkretnego działu zabezpieczenia społecznego w rozumieniu art. 3 tego aktu prawnego może podlegać ocenie przez organ lub sąd krajowy, a jeśli tak, to
 - 2) czy emerytura pomostowa wynikająca z u.e.p. jest świadczeniem z tytułu starości.Obie kwestie mogą z powodzeniem stanowić przedmiot pytania prejudycjalnego skierowanego przez Sąd Najwyższy do TSUE. Wynika to z faktu, że dotyczą one wykładni prawa UE, a wskazane w nich zagadnienia nie były jeszcze rozpatrywane przez TSUE. Ich rozstrzygnięcie wydaje się również niezbędne do rozpoznania sporu zawisłego przed sądem krajowym.
6. W przypadku pierwszego pytania, za zasadnością wystąpienia do TSUE może przemawiać kilka kwestii. Przede wszystkim oświadczenia państw członkowskich powinny uwzględniać treść regulacji unijnych. Na ten aspekt zwracano uwagę w piśmiennictwie zagranicznym, w którym twierdzono, że zastrzeżenia (odstępstwa) zawarte w oświadczeniach muszą pozostawać w zgodzie z prawem UE, co sprawia że dla UE nie są one wiążące. Z zastrzeżeń nie wynika zatem, że określona materia nie jest objęta prawem UE. Są one zatem ważne tylko wtedy, gdy mieszczą się w ramach wynikających z prawa UE. („Die in der Erklärungen getroffenen Vorbehalte müssen ihrerseits im Einklang mit EU-Recht stehen. Die Vorbehalte sind für die EU nicht verbindlich. Aus einem nationalen Vorbehalt folgt nicht, dass die benannte Materie nicht unter das EU-Recht fällt. Die nationalen Vorbehalte sind mithin nur wirksam, sofern sie sich im Rahmen der EU-rechtlichen Vorgaben bewegen“ – E. Eichenhofer, *Sozialrecht der Europäischen Union*, Berlin 2006, s. 95).
7. Znamienne jest również stanowisko Rzecznika Generalnego do wyroku z 29 listopada 1977 r. (35/77, *Beerens*), w którym stwierdził on, że złożone oświadczenie ma walor dowodu, ale tak długo, jak długo nie wynika z niego, że jest ono pod pewnym względem wadliwe („But I think, for my part, that the better view is that such a declaration constitutes sufficient evidence of which items of the legislation of the Member State concerned are and which are not within the scope of the Regulation,

unless and until it is shown affirmatively that the declaration is in some respect wrong.”).

8. Z kolei w orzecznictwie TSUE dość wcześnie uznano (wprawdzie w kontekście wątpliwości co do uznania danego świadczenia za świadczenie z zabezpieczenia społecznego), że „każda norma prawa krajowego, która reguluje jedną z dziedzin ujętych w rozporządzeniu, wchodzi *ipso iure*, po jej wejściu w życie, w zakres zastosowania rozporządzenia. Przeciwnie stanowisko prowadziłoby do pozostawienia zakresu zastosowania rozporządzenia swobodnemu uznaniu państw członkowskich” (wyrok TSUE z 15 czerwca 1964 r., C-100/63, van der Veen; „Jede innerstaatliche Norm, welche die in der Verordnung genannten Sachgebiete regele, falle daher mit ihrem Inkrafttreten ipso jure in den Anwendungsbereich der Verordnung. Die gegenteilige Auffassung würde den Anwendungsbereich der Verordnung in das Belieben der Mitgliedstaaten stellen.“, „Thus any legislative provision of domestic law concerning the matters dealt with by the Regulation automatically come within its scope as from its entry into force. The contrary view would be tantamount to giving Member States the power of deciding how far the Regulation should apply.”). Oznaczałoby to, że państwo członkowskie - w oświadczeniu składanym na podstawie art. 9 rozp. 883/2004 - nie ma prawa do takiego kwalifikowania świadczeń, które prowadziłoby do modyfikacji przedmiotowego zakresu unijnej koordynacji.
9. Powyższe prowadzi do wniosku, że złożenie oświadczenia przez państwo członkowskie nie sprzeciwiałoby się ocenie co do prawidłowości kwalifikacji określonego świadczenia. Należałoby bowiem przyjąć, że nie ma żadnej różnicy pomiędzy sytuacją, w której oświadczenia brak a sytuacją, w której oświadczenie wprawdzie zostało złożone, lecz powstają uzasadnione wątpliwości, czy nie jest ono wadliwe. Owa wadliwość może polegać zarówno na tym, że określone świadczenie krajowe nie zostało uznane za świadczenie z zabezpieczenia społecznego, jak również, że określone świadczenie krajowe zostało błędnie zakwalifikowane do określonej kategorii świadczenia w rozumieniu art. 3 ust. 1 rozp. 883/2004. Wydaje się, że z taką sytuacją mamy do czynienia w przypadku oświadczenia złożonego przez Polskę odnośnie do emerytury pomostowej. Przesądzenie, że złożenie oświadczenia przez państwo członkowskie na podstawie art. 9 rozp. 883/2004, nie uniemożliwia oceny prawidłowości zakwalifikowania świadczenia wskazanego w oświadczeniu do jednego z działów zabezpieczenia społecznego otwiera możliwość badania drugiej ze wskazanej wyżej kwestii, a mianowicie, czy emerytura pomostowa wynikająca z u.e.p. może być uznana za świadczenie z tytułu starości w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit d rozp. 883/2004. O tego zależy bowiem, czy zastosowanie znajdzie zasada sumowania okresów. W praktyce oznacza to możliwość uwzględnienia zagranicznych okresów ubezpieczenia w celu ustalenia nabycia prawa do świadczenia w Polsce. Trzeba przypomnieć, że świadczenia przedemerytalne zostały wprawdzie objęte zakresem przedmiotowym koordynacji (art. 3 ust. 1 lit. d rozp. 883/2004), lecz nie stosuje się do nich zasady sumowania okresów (art. 66 rozp. 883/2004). Z kolei uznanie, że są to świadczenia z tytułu starości pozwala na zastosowanie owej zasady. Taka możliwość jest w analizowanej sprawie korzystna dla skarżącego, który złożył odwołanie od decyzji organu z 31 lipca 2013 r., na mocy

której organ rentowy odmówił prawa do emerytury pomostowej ze względu na brak wymaganego stażu w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze (15 lat), jak również ogólnego stażu pracy (25 lat). Jedną z przyczyn odmowy było nieuwzględnienie okresu ubezpieczenia za granicą ze względu na brak objęcia emerytur pomostowych przepisami dotyczącymi koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. Podobne stanowisko zajął Sąd Okręgowy w G. w wyroku z 28 stycznia 2015 r. (VII U 2121/13), od którego odwołujący złożył apelację. W ocenie SO emerytura pomostowa nie została wykazana wśród świadczeń wymienionych w art. 3 ust. 1 rozp. 883/2004; nie stanowi ona także świadczenia z tytułu starości.

10. W tym świetle kluczowe staje się odpowiedź na drugie ze wskazanych wyżej pytań i ustalenie, czy emerytura pomostowa (mimo oświadczenia złożonego przez Rzeczpospolitą Polską) jest w rozumieniu art. 3 ust. 1 rozp. 883/2004 świadczeniem z tytułu starości (lit. d) czy świadczeniem przedemerytalnym (lit. i).
11. W pierwszej kolejności konieczne jest odniesienie się do zakresu przedmiotowego unijnej koordynacji wynikającej z art. 3 rozp. 883/2004. Systematyka tego przepisu jest następująca. Regulując zagadnienia objęte rozporządzeniem, po pierwsze wyłącza on pomoc społeczną, medyczną oraz świadczenia, z związku z którymi państwo członkowskie przejmuje odpowiedzialność (ust. 5). W tym miejscu, od razu trzeba stwierdzić, że emerytury pomostowe nie są świadczeniami z tytułu pomocy społecznej. Wynika to również ze złożonego oświadczenia i jest zgodnie z orzecznictwem TSUE, według którego świadczenia z pomocy społecznej przyznawane są w sposób dyskrecyjny w relacji do potrzeb beneficjenta (wyrok z 22 czerwca 1972 r., C-1/72, Firlil). Natomiast gdy świadczenie ma zdefiniowane warunki nabycia, prawo do niego ma charakter roszczeniowy i powstaje po spełnieniu przesłanek określonych w prawie krajowych i sposób rozpatrzenia wyklucza jakąkolwiek formę uznaniowości i odnosi się chociażby do jednego z ryzyk objętych unijną koordynacją, to może zostać zakwalifikowane do świadczeń podlegających koordynacji (G. Uścińska, *Zabezpieczenie społeczne osób korzystających z prawa do przemieszczania się w Unii Europejskiej*, Warszawa 2013 r., s. 189).
12. Poza tym w rozp. 883/2004 odrębnie traktuje się: 1) ogólne i specjalne systemy ubezpieczeń społecznych (art. 3 ust. 2 rozp. 883/2004) oraz 2) specjalne nieskładkowe świadczenia pieniężne (art. 3 ust. 3 rozp. 883/2004). W tym drugim przypadku, aby przepisy dotyczące unijnej koordynacji znajdowały zastosowanie, muszą być one ujęte w załączniku XI. Natomiast art. 3 ust. 2 rozp. 883/2004 przesądza tylko tyle, że również ogólne i specjalne systemy ubezpieczeń społecznych podlegają koordynacji (ile załącznik Nr XI inaczej nie stanowi), bez względu na to, w jaki sposób finansowane są świadczenia. Jeśli zatem określona kategoria świadczeń nie należy do kategorii świadczeń, wymienionych w art. 3 ust. 5 rozp. 883/2004 oraz na mocy załącznika Nr XI nie została wyłączona z unijnej koordynacji, to objęta jest zakresem przedmiotowym analizowanych unormowań.
13. W przypadku emerytur pomostowych trzeba zatem ustalić, do jakiej kategorii świadczeń w rozumieniu art. 3 ust. 1 rozp. 883/2004 one należą. W tym celu zasadne

jest odwołanie się do kryteriów kwalifikowania świadczeń do świadczeń z zakresu zabezpieczenia społecznego, jakie zostały wypracowane przez TSUE. W dotychczasowym orzecznictwie ogólnie stwierdzano, że zaliczenie określonego świadczenia do świadczeń objętych koordynacją możliwe jest w przypadku, gdy: 1) przyznawane jest ono na podstawie ustawowych przesłanek bez badania indywidualnej potrzeby osoby zainteresowanej oraz 2) dotyczy jednego z ryzyk wymienionych w art. 3 ust. 1 rozp. 883/2004 (wyrok TSUE z: 27 marca 1985 r., 249/83, Hoeckx, Nb 11; z 2 sierpnia 1993 r., C-66/92, Acciardi, Nb 14; z 5 marca 1998 r., C-160/96, Molenaar, Nb. 20; z 21 lutego 2006 r., C-286/03, Hosse, Nb 37; z 18 grudnia 2007 r., C-396/05, Habelt, Nb 63). Co się tyczy dokładnego charakteru świadczenia, to z orzecznictwa Trybunału wynika, że dla uznania danych świadczeń za świadczenia z zabezpieczenia społecznego winny one być postrzegane jako posiadające taką samą naturę, niezależnie od cech właściwych różnym ustawodawstwom krajowym, gdy ich cel, podstawa wyliczenia i warunki przyznania są identyczne. Natomiast cechy wyłącznie formalne nie mogą być uznawane za elementy konstytutywne przy określaniu świadczeń (zob. wyroki z: 5 lipca 1983 r., 171/82 Valentini, pkt 13; 18 lipca 2006 r., C-406/0, De Cuyper, pkt 25; 11 września 2008 r., C-228/07, nr 21).

14. Porządkując z kolei zagadnienia związane z ewolucją regulacji prawnych oraz orzecznictwem TSUE w zakresie dotyczącym możliwości kwalifikowania określonych świadczeń za świadczenia z tytułu starości, za punkt wyjścia należy przyjąć stanowisko wyrażone w wyroku TSUE z 5 lipca 1983 r. (171/82, Valentini). Trybunał stwierdził wówczas, że świadczenia z tytułu starości posiadają tę cechę szczególną, że mają one na celu zabezpieczenie środków dożycia dla osób, które: 1) ukończyły określony wiek i 2) nie są zobowiązane pozostawać w dyspozycji służb zatrudnienia. Przyjęto więc, że w przypadku świadczeń z tytułu starości przyznawane są one przede wszystkim ze względu na osiągnięcie określonego wieku. W sprawie Valentini chodziło o zasiłek (allowance) wynikający z prawa francuskiego: 1) służący zabezpieczeniu środków utrzymania; 2) przyznawany pracownikom w wieku powyżej 60 roku życia, którzy zrezygnowali z zatrudnienia, 3) pod warunkiem jednak, że podlegali oni przez przynajmniej 10 lat na podstawie zatrudnienia objętego ubezpieczeniem dla bezrobotnych systemowi zabezpieczenia społecznego pracowników. W przedmiotowej sprawie, TSUE uznał, że nie są to świadczenia z tytułu starości ponieważ udzielany zasiłek realizował cel związany z kształtowaniem polityki rynku pracy, sprowadzający się do zwalniania miejsc pracy dla młodszych pracowników.
15. Problem dotyczący uznania określonego świadczenia za świadczenia z tytułu starości był przedmiotem rozważań w wyroku TSUE z 11 czerwca 1996 r. w sprawie Otte (C-25/95). Dotyczyła ona zakwalifikowania zasiłku dostosowawczego uregulowanego w prawie niemieckim, który przyznawany był pracownikom górnictwa węgla kamiennego. Rząd niemiecki twierdził, że jest to świadczenie przedemerytalne, zatem nie jest dopuszczalne stosowanie przepisów unijnej koordynacji (w tamtym czasie świadczenia przedemerytalne nie były objęte zakresem przedmiotowym). Z kolei dla TSUE istotny był cel przyznawanego świadczenia oraz

zasady jego przyznawania. Główną przyczyną wprowadzenia do porządku prawnego przedmiotowego zasiłku było zabezpieczenie finansowe górników, którzy z powodu podjętych reform (działań racjonalizatorskich – „Rationalisierungsmaßnahmen”) zostali zwolnieni z pracy, przy czym owo zabezpieczenie przysługiwało wyłącznie do czasu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego oraz pod warunkiem braku prawa do świadczeń emerytalno-rentowych. Istotne było również to, że świadczenia były przyznawane według uznania właściwej instytucji w ramach środków pieniężnych przyznawanych z kasy rządu („Bund”) bądź krajów związkowych („Land”), w których do doszło do zwolnień pracowników. Trybunał uznał, że nie jest to ani świadczenie z tytułu starości (ze względu na brak finansowania składkowego, ograniczony czas pobierania, brak roszczenia o wypłatę, prawo do świadczenia wygasa w chwili śmierci uprawionego i nie pozwala na nabycie renty rodzinnej z tego tytułu – por. punkt 32 uzasadnienia) ani z tytułu bezrobocia (wprawdzie świadczenie realizuje cel związany z sytuacją na rynku pracy, lecz świadczeniobiorca nie musi pozostawać w dyspozycji służb zatrudnienia). W konkluzji przyjął, że jest to typowe świadczenie przedemerytalne, do którego nie stosuje się przepisów unijnej koordynacji ponieważ pozostaje ono poza jej zakresem przedmiotowym (por. punkt 33 uzasadnienia).

16. Z powyższego wynika, że problem świadczeń przyznawanych przed osiągnięciem wieku emerytalnego, ale ze względu na sytuację na rynku pracy był dość wcześnie rozpoznany w orzecznictwie TSUE, przy czym kontrowersje dotyczące ustalenia zakresu przedmiotowego dotyczyły tego, czy badane świadczenia są świadczeniami z tytułu starości bądź bezrobocia, a zatem czy w ogóle mogą być uznane za świadczenia z zakresu zabezpieczenia społecznego. Na tle spraw dotyczących świadczeń z tytułu starości nie był natomiast analizowany problem sprowadzający się do tego, że świadczenie bezspornie należy do świadczenia z zabezpieczenia społecznego, lecz pojawiają się wątpliwości, czy prawidłowo zakwalifikowane do określonej kategorii świadczeń objętych zakresem regulacji art. 3 rozp. 883/2004.
17. Kwestia prawidłowego zakwalifikowania świadczenia (bezsposornie należących do zabezpieczenia społecznego) do określonej kategorii świadczeń w rozumieniu art. 3 rozp. 883/2004 była natomiast przedmiotem wypowiedzi TSUE w sprawach dotyczących innych świadczeń. W tym miejscu tylko tytułem przykładu wskazać można na następujące rozstrzygnięcia:
- 1) wyrok TSUE z 11 czerwca 1998 r., (275/96, Kuusijärvi): w sprawie chodziło o to, czy szwedzkie świadczenie rodzinne (föräldrappening) jest świadczeniem rodzinnym czy świadczeniem z tytułu macierzyństwa (TSUE uznał je za świadczenie rodzinne);
 - 2) wyrok TSUE z 5 marca 1998 r., (C-160/96, Molenaar): w sprawie chodziło o to, czy świadczenia z niemieckiego ubezpieczenia pielęgnacyjnego (Pflegeversicherung) są świadczeniami z tytułu starości, inwalidztwa czy z tytułu choroby (TSUE uznał je za świadczenia z tytułu choroby).

W powyższych sprawach Trybunał zajmował się analizowanym problemem, oceniając charakter spornego świadczenia. Również w piśmiennictwie dostrzegana była kwestia prawidłowego zakwalifikowania świadczeń. Stwierdzano, że ma ona istotne znaczenie z punktu widzenia możliwości zastosowania określonych reguł

dotyczących unijnej koordynacji (F. Pennings, *European Social Security Law*, Anwerp-Oxford-Portland 2010, s. 52). Z taką sytuacją mamy do czynienia w przypadku analizowanej sprawy.

18. Mając na względzie powyższe oraz uznając, że emerytury pomostowe zostały objęte unijną koordynacją, stwierdzić należy, że interesujący nas problem sprowadza się w istocie do tego, czy są to świadczenia przedemerytalne, świadczenia z tytułu starości czy może świadczenia z tytułu bezrobocia. Uwzględnienie tej ostatniej kategorii świadczeń (mimo że nie wynika to z pytania Sądu Apelacyjnego) uzasadnione jest tym, że kwestia relacji świadczeń z tytułu starości, w tym w zwłaszcza świadczeń w obniżonym wieku do świadczeń z tytułu bezrobocia oraz świadczeń przedemerytalnych była w przeszłości przedmiotem zainteresowania, zarówno Komisji Europejskiej, jak i orzecznictwa TSUE (o czym częściowo była już mowa wyżej). Wynikało to z faktu, że w wielu państwach członkowskich Unii Europejskiej wprowadzane świadczenia były, z jednej strony związane z ryzykiem starości, gdyż uzależnione od osiągnięcia określonego wieku; z drugiej natomiast strony służyły złagodzeniu skutków sytuacji na rynku pracy. Świadczenia te wykazywały często cechy wspólne dla świadczeń z zabezpieczenia społecznego z tytułu starości oraz świadczeń z tytułu bezrobocia. Taka perspektywa została również przyjęta w definicji „świadczeń przedemerytalnych” w rozumieniu art. 1 lit. x rozp. 883/2004.
19. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że już w 1980 r. Komisja Europejska proponowała rozszerzenie zakresu przedmiotowego unijnej koordynacji i wprowadzenie „świadczeń przedemerytalnych” (por. propozycja z 18.6.1980, Dz. U.UE.C. 169 z 9 lipca 1980 r., 22). Niestety nie została ona przyjęta. Ponowna propozycja w tym zakresie została przedstawiona 10 stycznia 1996 r. [KOM (95) 735]. Dopiero w rozp. 883/2004 (wejście w życie z 1 maja 2010 r.) rozszerzono zakres przedmiotowy koordynacji o powyższe świadczenia. Skutkiem tego było ustanowienie legalnej definicji świadczeń przedemerytalnych (art. 1 lit x rozp. 883/2004), rozszerzenie zakresu przedmiotowego (art. 3 ust. 1 lit i rozp. 883/2004) oraz uregulowanie w odrębnym rozdziale zasad koordynacji tego świadczenia (rozdział 7). Jest to o tyle interesujące, że wprawdzie w rozp. 883/2004 ujęto świadczenia przedemerytalne, lecz w rozdziale tym jest tylko jeden przepis (art. 66), wyłączający zasadę sumowania okresów. Oznacza to, że do świadczeń przedemerytalnych stosuje się wyłącznie pozostałe zasady ogóle unijnej koordynacji. Potwierdza to punkt 33 preambuły, w którym stwierdza się, że w zakresie rozporządzenia 883/2004 niezbędne jest ujęcie ustawowych systemów przedemerytalnych i zagwarantowanie w ten sposób zarówno równego traktowania i możliwości eksportowania świadczeń przedemerytalnych, jak i przyznawania zainteresowanej osobie świadczeń rodzinnych i zdrowotnych, zgodnie z przepisami niniejszego rozporządzenia. Jest to o tyle kontrowersyjne, że regulacja ta nie realizuje funkcji ochronnej w dziedzinie zabezpieczenia społecznego wynikającej z art. 48 TFUE. To z kolei mogłoby uzasadniać rozszerzenie rozważań o wątek dotyczący zgodności art. 66 rozp. 883/2004 (wyłącznie zasady sumowania okresów) z art. 48 TFUE (co również wymagałoby rozstrzygnięcia przez TSUE).

20. Początkowo w Komisji Europejskiej (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51998PC0779&from=PL>) zaproponowano następującą definicję świadczeń przedemerytalnych: „świadczenia przedemerytalne” oznaczają świadczenia pieniężne, inne niż wcześniejsze świadczenia z tytułu starości, przysługujące osobom całkowicie bezrobotnym od określonego wieku do czasu nabycia prawa do emerytury bądź niepodlegającemu zmniejszeniu prawu do wcześniejszej emerytury, których otrzymywanie jest niezależne od pozostawania w dyspozycji służb zatrudnienia państwa właściwego; wcześniejsze świadczenia przedemerytalne oznaczają świadczenia przysługujące przed osiągnięciem zwykłego wieku emerytalnego, które albo nadal jest przyznawane po osiągnięciu wspomnianego wieku, albo jest zastępowane innym świadczeniem z tytułu starości („pre-retirement benefits` mean: all cash benefits, other than an early old-age benefit, provided to wholly unemployed workers from a specified age until the age at which they qualify for an old-age pension or a non-reduced early retirement pension, the receipt of which is not conditional upon the person involved being available to the employment services of the competent State; early old-age benefit means a benefit provided before normal pension age is reached and which either continues to be provided once the said age is reached or is replaced by another old-age benefit”).
21. Taka definicja świadczeń przedemerytalnych była uzasadniana w następujący sposób: „Propozycja rozszerza zakres działów zabezpieczenia społecznego w celu objęcia nowych form świadczeń, takich jak świadczenia przedemerytalne. Ogólnie rzecz biorąc, świadczenia przedemerytalne są świadczeniami przyzwanymi od osiągnięcia określonego wieku dla pracowników, którzy zostali zwolnieni lub dobrowolnie odeszli z pracy; ich celem jest zachęcenie do niepowracania na rynek pracy. Przedmiotowe rozszerzenie było także przedmiotem propozycji zmiany regulacji Nr 1408/71” („The proposal extends the list of social security branches subject to the coordination arrangements to include new forms of benefit, such as pre-retirement benefits. Generally speaking, pre-retirement benefits are benefits provided from a specified age to workers made redundant or voluntarily leaving their job, the aim being to encourage them not to return to the job market. This extension has also been the subject of a proposal aimed at amending Regulation No 1408/71”).
22. W wyniku poprawki złożonej w Parlamencie Europejskim podczas pierwszego czytania (http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9495f048-0fbc-4f52-8086-3012b691bf41.0006.01/DOC_2&format=PDF), zaproponowano jednak brzmienie przepisu, odpowiadające aktualnej treści art. 1 lit x rozp. 883/2004. Stanowi on, że: „świadczenia przedemerytalne oznacza: wszystkie świadczenia pieniężne inne niż zasiłek dla bezrobotnych lub wcześniejsze świadczenie z tytułu starości, a emerytura udzielane od określonego wieku pracownikom, którzy ograniczyli, zaprzestali lub zawiesili swą dającą wynagrodzenie pracę do wieku, w którym kwalifikują się do emerytury lub do wcześniejszej emerytury, a których otrzymywanie nie jest uzależnione od tego, czy zainteresowana osoba pozostaje w dyspozycji służb zatrudnienia właściwego państwa; "wcześniejsze świadczenie z tytułu starości" oznacza świadczenie udzielane przed osiągnięciem zwykłego wieku emerytalnego, które albo jest nadal przyznawane po osiągnięciu wspomnianego wieku, albo jest

zastępowane innym świadczeniem z tytułu starości.” W polskiej wersji językowej, definicja jest niezrozumiała wobec zamieszczenia (całkowicie niepotrzebnie) zwrotu „a emerytura”. Oznacza to, że brzmienie przepisu powinno być następujące: „świadczenia przedemerytalne oznacza: wszystkie świadczenia pieniężne inne niż zasiłek dla bezrobotnych lub wcześniejsze świadczenie z tytułu starości, udzielane od określonego wieku pracownikom, którzy ograniczyli, zaprzestali lub zawiesili swą dającą wynagrodzenie pracę do wieku, w którym kwalifikują się do emerytury lub do wcześniejszej emerytury, a których otrzymywanie nie jest uzależnione od tego, czy zainteresowana osoba pozostaje w dyspozycji służb zatrudnienia właściwego państwa; "wcześniejsze świadczenie z tytułu starości" oznacza świadczenie udzielane przed osiągnięciem zwykłego wieku emerytalnego, które albo jest nadal przyznawane po osiągnięciu wspomnianego wieku, albo jest zastępowane innym świadczeniem z tytułu starości.” Warto również zauważyć, że prawodawca w polskiej wersji językowej posłużył się również zwrotem „którzy kwalifikują się do emerytury lub do wcześniejszej emerytury”. Porównanie wersji językowych (niem., ang. i fr.) wskazuje zatem, że wcześniejsze świadczenia z tytułu starości oddziela się od emerytury oraz wcześniejszej emerytury, które z systemowego punktu widzenia należy uznać, że są typowymi świadczeniami z tytułu starości.

23. Powyższą poprawką, nie tylko zdefiniowano pojęcie „świadczeń przedemerytalnych”, ale również doprecyzowano, że wcześniejsze świadczenie z tytułu starości nie jest świadczeniem przedemerytalnym, ale jest udzielane od określonego wieku pracownikom, którzy ograniczyli, zaprzestali lub zawiesili swą pracę do wieku, w którym nabywają uprawnienia do emerytury lub do wcześniejszej emerytury.
24. Mając na względzie powyższe, można stwierdzić, że w kontekście świadczeń związanych z szeroko rozumianą starością (osiągnięciem określonego wieku) w rozp. 883/2004 jest mowa o „świadczeniach z tytułu starości” (art. 3 ust. lit d rozp. 883/2004), „wcześniejszych świadczeniach z tytułu starości” (art. 1 lit x rozp. 883/2004), „świadczeniach przedemerytalnych” (art. 1 lit x oraz art. 3 ust. 1 lit i rozp. 883/2004) oraz „świadczeniach dla bezrobotnych” (art. 3 ust. 1 lit h rozp. 883/2004). Wszystkie z tych świadczeń pozostają względem siebie w określonej relacji w sytuacji, gdy jednym z kryteriów ich przyznania jest osiągnięcie określonego wieku. Niestety trzeba stwierdzić, że w tym zakresie systematyka rozp. 883/2004 pozostawia wiele do życzenia, zwłaszcza jeśli chodzi o kryteria wyodrębniania przedmiotowych świadczeń.
25. Uwzględniając metodologię kwalifikacji świadczeń do określonej kategorii świadczeń zabezpieczenia społecznego wypracowaną w orzecznictwie TSUE, istotne jest ustalenie celu oraz zasad ustalania prawa do emerytury pomostowej, w szczególności w świetle definicji legalnej „świadczeń przedemerytalnych” zawartej w art. 1 lit x. rozp. 883/2004, w którym wyraźnie odróżnia się świadczenia przedemerytalne od wcześniejszych świadczeń z tytułu starości. Istotne jest również spostrzeżenie, że o ile w pierwotnej propozycji Komisji Europejskiej definicji „świadczeń przedemerytalnych” odróżniano je wyłącznie od wcześniejszych świadczeń z tytułu starości, nawiązując wprost do sytuacji na rynku pracy (miały one być przyznawane osobom całkowicie bezrobotnym – por. punkt 21 notatki), o tyle

w obowiązującej wersji nie wymaga się, aby wcześniejsze świadczenie z tytułu starości było związane z bezrobociem. W tym świetle świadczenia przedemerytalne różnią się tym od świadczeń z tytułu bezrobocia, że w przypadku tych ostatnich zachodzi konieczność pozostawania do dyspozycji służb zatrudnienia. Natomiast w przypadku wcześniejszego świadczenia z tytułu starości, mamy do czynienia z brakiem konieczności pozostawania do dyspozycji służb zatrudnienia (co może występować również w przypadku świadczeń przedemerytalnych), ale warunkiem ich nabycia jest osiągnięcie wieku i ograniczenie, zaprzestanie lub zawieszenie wykonywania pracy do wieku, w którym kwalifikują się do emerytury bądź wcześniejszej emerytury (a zatem brak związku z sytuacją na rynku pracy). Tym samym, w uproszczeniu można byłoby stwierdzić, że:

- 1) świadczenia przedemerytalne przyznawane są ze względu na sytuację na rynku pracy, jak również osiągnięcie określonego wieku, ale uprawniony nie musi pozostawać w dyspozycji służb zatrudnienia;
- 2) świadczenia z tytułu bezrobocia przyznawane są wyłącznie ze względu na sytuację na rynku pracy i uprawniony musi pozostawać w dyspozycji służb zatrudnienia;
- 3) wcześniejsze świadczenia z tytułu starości przyznawane są ze względu na wiek i ograniczenie, zaprzestanie lub zawieszenie wykonywania pracy, przy czym uprawniony nie musi pozostawać do dyspozycji służb zatrudnienia.

26. Porównanie cech i zasad przyznawania emerytury pomostowej z powyższymi kryteriami wskazuje, że jest to wcześniejsze świadczenia z tytułu starości. Warunkiem jest nabycia jest osiągnięcie określonego wieku, rozwiązanie stosunku pracy, jak również brak możliwości dalszego (po nabyciu prawa) wykonywania pracy w szczególnym charakterze bądź warunkach (prawo do emerytury pomostowej ulega zawieszeniu bez względu na wielkość uzyskiwanego przychodu – por. art. 17 ust. 4 u.e.p) albo ograniczenie możliwości wykonywania innej pracy ze względu na ryzyko zmniejszenia lub zawieszenia wysokości prawa do emerytury pomostowej w wyniku osiągnięcia określonego przychodu (art. 17 ust. 1 u.e.p.). W istocie jest to zatem rodzaj emerytury w niższym wieku emerytalnym (por. I. Jędrasik-Jankowska, *Pojęcia i konstrukcje prawne ubezpieczenia społecznego*, Wyd. 7, Warszawa 2016, s. 406-407), który zastąpił emerytury dla osób urodzonych po 31 grudnia 1948 r., przy czym w przypadku emerytur pomostowych możliwość taka została przewidziana tylko w przypadku dodatkowego posiadania stażu w szczególnych warunkach lub charakterze. Tym zresztą różni się emerytura pomostowa od emerytury w wieku powszechnym, która dla tej grupy wiekowej przyznawana jest wyłącznie od osiągnięcia określonego wieku. Likwidacja emerytur w niższym wieku emerytalnym (dla osób urodzonych po 31 grudnia 1949 r.) oraz wprowadzenie takiego rodzaju emerytury, ale wyłącznie dla tych, którzy posiadają określony staż w szczególnych warunkach lub okolicznościach była zapowiedziana już w okresie wejścia w życie tzw. reformy emerytalnej z dniem 1 stycznia 1999 r. (p. także art. 24 ust. 2 tej ustawy emerytalnej). Także w piśmie MPiPS z 9 stycznia 2012 r. (SPS-023-505/12, dostępne w bazie informacji prawnej LEX) stwierdzano m.in.:

„W obowiązującym do końca 2008 r. systemie emerytalnym możliwość wcześniejszego przechodzenia na emeryturę miały również osoby, dla których

wcześniejszy wiek emerytalny nie znajdował uzasadnienia w warunkach pracy. Za pomocą wcześniejszych emerytur dla osób zwalnianych w ramach zwolnień grupowych próbowano również rozwiązać problem bezrobocia. Okazało się jednak, że wcześniejsze emerytury nie rozwiązały problemów na rynku pracy, a jedynie zwiększyły liczbę emerytów. (...)

W przyjętych rozwiązaniach w systemie ubezpieczeń społecznych nie ma już możliwości powrotu do uprzednio obowiązujących regulacji. Przepisy umożliwiające wcześniejsze przejście na emeryturę, niemające pokrycia w składce na ubezpieczenie emerytalne, są stopniowo wygaszane, aż do całkowitej likwidacji. Skorzystanie w przyszłości z emerytury przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego będzie możliwe wyłącznie w ramach systemu świadczeń dla osób wykonujących pracę w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze, przewidzianych w ustawie z 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. Nr 237, poz. 1656).”.

27. Innymi słowy prawo do emerytury w niższym wieku emerytalnym, przyznawane m.in. ze względu na sytuację na rynku pracy, zostało dla osób urodzonych po 31 grudnia 1948 r. zastąpione emeryturami pomostowymi, w przypadku których celem jest zagwarantowanie możliwości przejścia na emeryturę w obniżonym wieku, ale ze względu na spełnienie szczególnych warunków przez osobę ubiegającą się o to świadczenie (posiadanie odpowiednio długiego stażu w szczególnych warunkach lub charakterze). W tym świetle należałoby uznać, że nie jest to ani świadczenie przedemerytalne, ani świadczenie z tytułu bezrobocia. Jest to bowiem wcześniejsze świadczenie z tytułu starości rozumieniu art. 1 lit x rozp. 883/2004, które moim zdaniem należy uznać za kategorię świadczenia z tytułu starości w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit d rozp. 883/2004. Wynika to z faktu, że zarówno cel świadczenia, zasady jego przyznawania oraz chronione ryzyko jest podobne do typowych świadczeń z tytułu starości, co zgodnie z powoływanym wyżej orzecznictwem TSUE pozwala na uznanie, że są to świadczenia z tytułu starości.

V. ORZECZENIA, KTÓRE ZOSTANĄ OPUBLIKOWANE W OSNP 2016/5

Sprawy z zakresu prawa pracy

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 listopada 2014 r., I PK 69/14, OSNP 2016 nr 5, poz. 55

Powierzenie pracownikowi przez likwidatora spółki obowiązków pracowniczych związanych z likwidacją spółki, której pozostali pracownicy zostali przejęci przez inny podmiot w trybie art. 23¹ § 1 k.p. oznacza, że pracownik ten nie został przejęty, gdyż jego praca nie była związana z przejętą częścią zakładu, lecz z częścią pozostałą jako spółka w likwidacji.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 listopada 2014 r., I PK 85/14, OSNP 2016 nr 5, poz. 56

Dopuszczenie do podania pacjentowi przeterminowanego leku przez lekarza odpowiedzialnego za gospodarkę lekami stanowi ciężkie naruszenie podstawowego obowiązku pracowniczego.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 listopada 2014 r., II PK 24/14, OSNP 2016 nr 5, poz. 57

1. Przepis art. 29 ust. 2 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 1515 ze zm.) nie wyklucza nawiązania z zastępcą prezydenta miasta stosunku pracy z powołania na czas nieokreślony.

2. Odwołanie zastępcy prezydenta miasta na skutek wcześniejszego wygaśnięcia mandatu prezydenta miasta (art. 28e ustawy o samorządzie gminnym) nie powoduje wygaśnięcia z mocy prawa stosunku pracy zastępcy prezydenta. Dla rozwiązania tego stosunku pracy w przypadku senatora potrzebne jest uzyskanie zgody Prezydium Senatu (art. 31 ust. 2 ustawy z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora, jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 1605 ze zm.).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2014 r., II PK 5/14, OSNP 2016 nr 5, poz. 58

1. Powołanie pracownika na stanowisko dyrektora samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej (art. 68 § 1 k.p.) nie zawsze prowadzi do dorozumianego rozwiązania za porozumieniem stron albo przekształcenia umowy o pracę zawartej wcześniej z tym samym pracodawcą, a wówczas odwołanie ze stanowiska (art. 70 § 1 i 3 k.p.) nie powoduje rozwiązania umowy o pracę.

2. Przepis art. 472 k.p.c. stanowi *lex specialis* względem art. 131-147 k.p.c., nie modyfikuje jednak reguł kontradiktoryjnego postępowania cywilnego. W szczególności nie obliuguje sądu do żądania od pracodawcy przedstawienia akt osobowych pracownika.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 2014 r., III PK 21/14, OSNP 2016 nr 5, poz. 59

Rozwiązanie stosunku pracy z pracownikiem zatrudnionym na stanowisku starszego inspektora do spraw kontroli, pełniącego obowiązki audytora wewnętrznego, który w wyznaczonych mu przez pracodawcę terminach nie dopełnił ustawowych warunków koniecznych do zatrudnienia na stanowisku audytora wewnętrznego, nie wymaga zgody właściwego komitetu audytu (art. 281 w związku z art. 277 ust. 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, Dz.U. Nr 157, poz. 1240 ze zm., obecnie jednolity tekst Dz.U. z 2013 r., poz. 885 ze zm.).

Postanowienie Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2015 r., III PZP 1/15, OSNP 2016 nr 5, poz. 60

Przed dokonaniem oceny, czy do liczby pracowników objętych zamiarem pracodawcy przeprowadzenia zwolnienia grupowego (art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników, jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 192 ze zm.) należy wliczyć pracowników, którym pracodawca zamierza wypowiedzieć warunki zatrudnienia (art. 42 § 1 k.p.), co powoduje obowiązek pracodawcy skonsultowania tego zamiaru z działającymi u niego zakładowymi organizacjami związkowymi (art. 2 tej ustawy), niezbędne jest zwrócenie się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej o wykładnię art. 1 i 2 dyrektywy Rady nr 98/59/WE z dnia 20 lipca 1998 r. w sprawie zbliżania ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do zwolnień grupowych (Dz.U.UE. Polskie wydanie specjalne Rozdział 05, Tom 03, s. 327).

Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 listopada 2014 r., I UK 126/14, OSNP 2016 nr 5, poz. 61

1. Wyrok sądu ubezpieczeń społecznych w sprawie z odwołania od decyzji udzielającej pisemnej interpretacji dotyczącej sytuacji prawnej przedsiębiorcy-płatnika składek na ubezpieczenia społeczne (art. 10 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 584 ze zm.) zmienia status tej interpretacji, która staje się wiążąca dla przedsiębiorcy i organów ubezpieczeń społecznych w zakresie stanu faktycznego ustalonego przez sąd (art. 366 k.p.c.).

2. Zarejestrowanie działalności gospodarczej przez członka zarządu spółki handlowej, powiązanego z nią kontraktem menedżerskim, nie ma wpływu na obowiązek spółki-płatnika składek w zakresie zgłoszenia menedżera do ubezpieczenia jako osoby wykonującej pracę na podstawie umowy o świadczenie usług (art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 121 ze zm.).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 listopada 2014 r., I UK 117/14, OSNP 2016 nr 5, poz. 62

Rolnik, który rozpoczął prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej, mógł złożyć oświadczenie o kontynuowaniu ubezpieczenia społecznego rolników przez działania konkludentne (art. 5a ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 704 ze zm.).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 listopada 2014 r., I UK 122/14, OSNP 2016 nr 5, poz. 63

Praca na stanowisku laboranta w zakresie ekstrakcji nawierzchni bitumicznych nie jest pracą przy produkcji asfaltobetonu wymienioną w dziale IX, poz. 5 załącznika

A do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2014 r., II UK 52/14, OSNP 2016 nr 5, poz. 64

Przyjęcie na wychowanie dziecka jako spełnienie warunku prawa do zasiłku macierzyńskiego przewidzianego w art. 29 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 159 ze zm.) polega na podjęciu się rzeczywistej opieki nad dzieckiem i wystąpieniu o jego przysposobienie, bez względu na to, czy i kiedy zostało wydane orzeczenie o przysposobieniu.

Sprawy ogólne

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 września 2014 r., III ZS 2/14, OSNP 2016 nr 5, poz. 65

1. Skargę na uchwałę samorządu zawodowego notariuszy może wnieść do Sądu Najwyższego podsekretarz stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości, działający z upoważnienia Ministra Sprawiedliwości.

2. Uchwała Walnego Zgromadzenia Izby Notarialnej niemająca charakteru zobowiązującego, lecz opiniodawczy, nie może być skutecznie zaskarżona przez Ministra Sprawiedliwości.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 lipca 2014 r., III SW 35/14, OSNP 2016 nr 5, poz. 66

Zarzut sprowadzający się do hipotetycznego założenia o nieprawidłowościach wyborczych, oparty wyłącznie na kontestowaniu wyników wyborów ogłoszonych przez Państwową Komisję Wyborczą, bez przedstawienia dowodów, nie mieści się w przedmiocie protestu określonym w art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego.

VI. NAJNOWSZE PUBLIKACJE Z ZAKRESU PRAWA PRACY I UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

dr Eliza Maniewska

Prawo pracy

M. Latos-Miłkowska, Ł. Pisarczyk (red.), *Prawo pracy. Między gospodarką a ochroną pracy. Księga jubileuszowa Profesora Ludwika Florka*, Warszawa 2016

A. Sobczyk, *Wolność pracy i władza*, Warszawa 2015

J. Wratny, *Korporacyjne kodeksy dobrych praktyk z perspektywy prawa pracy*, PiZS 2016 nr 3

K. Kulig, *Urlop rodzicielski – analiza problemowa*, PiZS 2016 nr 3

K. Jaśkowski, *Zwolnienie pracownika z obowiązku świadczenia pracy*, PiZS 2016 nr

J. Unterschütz, *Podmiotowy zakres swobody koalicji – uwagi na marginesie wyroku TK w sprawie K 1/13*, MPP 2016 nr 3

E. Skibińska, *Kwalifikacja prawna członka zarządu spółki kapitałowej jako pracownika w rozumieniu prawa unijnego*, MPP 2016 nr 3

P. Prusinowski, *Wystąpienie godzin nadliczbowych w przypadku pracowników wymienionych w art. 151⁴ § 1 KP*, MPP 2016 nr 3

K. Kulig, *Członek najbliższej rodziny jako osoba nabywająca uprawnienia związane z rodzicielstwem*, MPP 2016 nr 3

A. Nalepka, Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 2 grudnia 2013 r. (I PK 138/13) uznającego samobójstwo w trakcie nielegalnego strajku za wypadek przy pracy, PiZS 2016 nr 3, s. A. M. Świątkowski, *Związki zawodowe w kościołach i innych związkach wyznaniowych*, PiP 2016 z. 3, s. 38.

A. Giedrewicz-Niewińska, Glosa do wyroku SN z dnia 14 stycznia 2015 r., II PK 54/14 (*Prawo pracy - kwalifikacje pracownicze - urlop szkoleniowy - aplikant radcowski - odpowiedzialność odszkodowawcza pracodawcy*), OSP 2016 z. 3, poz. 23

J. Wratny, Glosa do wyroku SN z dnia 25 listopada 2014 r., III PK 11/14 (*Prawo pracy - nauczyciel - wypowiedzenie umowy o pracę nauczycielowi - rozstrzygnięcie organu publicznego a podstawa wypowiedzenia umowy o pracę - ponowne wypowiedzenie umowy o pracę przez pracodawcę w czasie biegu poprzedniego wypowiedzenia*), OSP 2016 z.3, poz. 22

J. Żołyński, glosa do Wyroku SN z 19.8.2015 r., II PK 208/14 (*Zmiana liczby członków związku zawodowego w trakcie biegu kwartału a status prawny związku zawodowego*), MPP 2016 nr 3

Prawo ubezpieczeń społecznych

D.E. Lach, *Pomoc socjalna dla imigrantów*, PiZS 2016 nr 3

K. Ślebzak, *Relacja umów międzynarodowych do przepisów dotyczących koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego ze szczególnym uwzględnieniem umów pomiędzy Polską i Niemcami z 1975 i 1990 r.*, PiZS 2016 nr 3

VII. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA TSUE

dr hab. Daniel Eryk Lach

Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych

Analizując orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z okresu styczeń-marzec 2016 r. poświęcone szeroko rozumianemu prawu zabezpieczenia społecznego należy zwrócić uwagę na wyrok z dnia 25 lutego 2016 r. w sprawie C-299/14.

Trybunał uznał, że artykuł 24 dyrektywy 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniającej rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylającej dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG i art. 4 rozporządzenia (WE) nr 883/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, zmienionego rozporządzeniem Komisji (UE) nr 1244/2010 z dnia 9 grudnia 2010 r. należy interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie uregulowaniu państwa członkowskiego, które wyklucza z kręgu osób uprawnionych do niektórych „specjalnych nieskładkowych świadczeń pieniężnych” w rozumieniu art. 70 ust. 2 rozporządzenia nr 883/2004, stanowiących jednocześnie „świadczenie z zakresu pomocy społecznej” w rozumieniu art. 24 ust. 2 dyrektywy 2004/38, obywateli innych państw członkowskich znajdujących się w sytuacji takiej jak wskazana w art. 6 ust. 1 tej dyrektywy.

W uzasadnieniu Trybunał przypomniał, że w wyroku Alimanovic (C-67/14, EU:C:2015:597, pkt 44-46), orzekł już, iż świadczenia takie jak rozpatrywane świadczenie nie mogą zostać zakwalifikowane jako świadczenia o charakterze finansowym mające na celu ułatwienie dostępu do zatrudnienia na rynku pracy państwa członkowskiego, lecz należy je uznać za „świadczenia z zakresu pomocy społecznej” w rozumieniu art. 24 ust. 2 dyrektywy 2004/38. W odniesieniu do dostępu do takich świadczeń, obywatel Unii może się domagać równego traktowania z obywatelami przyjmującego państwa członkowskiego na podstawie art. 24 ust. 1 dyrektywy 2004/38 tylko wtedy, gdy jego pobyt na terytorium przyjmującego państwa członkowskiego spełnia przesłanki określone w dyrektywie 2004/38 (wyroki: Dano, C-333/13, EU:C:2014:2358, pkt 69; Alimanovic, C-67/14, EU:C:2015:597, pkt 49). Uznanie bowiem, że osoby, którym nie przysługuje prawo pobytu na mocy dyrektywy 2004/38, mogą się domagać prawa do świadczeń z zakresu pomocy społecznej na tych samych warunkach co te, które mają zastosowanie do obywateli krajowych, byłoby sprzeczne z wyrażonym w motywie 10 celem wspomnianej dyrektywy, którym jest zapobieganie temu, by obywatele Unii pochodzący z innych państw członkowskich stanowili nieracjonalne obciążenie dla systemu pomocy społecznej w przyjmującym państwie członkowskim (wyroki: Dano, C-333/13, EU:C:2014:2358, pkt 74; Alimanovic, C-67/14, -EU:C:2015:597, pkt 50). Nawet w sytuacji legalnego pobytu przyjmujące państwo członkowskie może powoływać się na odstępstwo z art. 24 ust. 2 dyrektywy 2004/38 celem odmowy przyznania temu obywatelowi żądanego świadczenia z pomocy społecznej (wyrok Dano, C-333/13, EU:C:2014:2358, pkt 70). Z brzmienia tego przepisu wynika bowiem wyraźnie, że przyjmujące państwo członkowskie może odmówić przyznania jednej z osób niebędących pracownikiem

najemnym, osobą prowadząca działalność na własny rachunek, czy osobą, która zachowuje ten status jakiegokolwiek świadczenia z pomocy społecznej podczas pierwszych trzech miesięcy pobytu. Wspomniany przepis jest zgodny z celem polegający na utrzymaniu równowagi finansowej w ramach systemu pomocy społecznej państw członkowskich, który przyświeca dyrektywie 2004/38, a także wynika z jej motywu 10. Biorąc pod uwagę to, że państwa członkowskie nie mogą wymagać od obywateli Unii, by podczas pobytu na ich terytoriach nieprzekraczającego trzech miesięcy posiadali oni wystarczające środki utrzymania oraz ubezpieczenie zdrowotne, słuszne jest niezobowiązanie tych państw członkowskich do utrzymywania tych obywateli w trakcie tego okresu.

dr Michał Raczkowski

Sprawy z zakresu prawa pracy

Ramy czasowe niniejszego przeglądu obejmują kwartały kalendarzowe. Czasami jednak orzeczenia ferowane w końcu kwartału dają się zaprezentować dopiero w kolejnym omówieniu z uwagi na niedostępność uzasadnienia. Tak też ma się rzecz w odniesieniu do wyroku z dnia 17 grudnia 2015 r., C-407/14 Arjona Camacho i od tego orzeczenia, jako „zaległego” wypada rozpocząć przegląd.

Sprawa została skierowana z pytaniem sąd hiszpański a w postępowaniu głównym chodził o dyskryminujące rozwiązanie stosunku pracy. Sąd odsyłający ustalił i przesądził, że do takiego rozwiązania ze strony pracodawcy doszło. Miał jednak wątpliwości dotyczące art. 18 Dyrektywy 2006/54 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie wprowadzenia w życie zasady równości szans oraz równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zatrudnienia i pracy. Przewiduje on konieczność wprowadzenia do krajowych porządków prawnych środków niezbędnych do zapewnienia faktycznego i skutecznego naprawienia szkody w naturze lub odszkodowania z tytułu szkody doznanej przez osobę w wyniku dyskryminacji, zgodnie z przepisami państw członkowskich, przy czym musi się to odbywać w sposób odstrasający i proporcjonalny do poniesionej szkody. Sąd hiszpański podkreślił, że w prowadzonej przezeń sprawie powódka domagała się zasądzenia kwoty 6000 EUR, podczas gdy w jego ocenie szkoda przez nią doznana wynosi 3000 EUR. Sąd wskazał także, że prawo hiszpańskie nie przewiduje odszkodowania o charakterze sankcyjnym z tytułu rozwiązania stosunku pracy, które byłoby niezależne od poniesionej szkody. Ma jednak wątpliwości, czy możliwość zasądzenia odszkodowania „wyłącznie” w granicach szkody odpowiada wymogom wynikającym z prawa europejskiego.

Trybunał dokonał w uzasadnieniu przeglądu orzecznictwa dotyczącego sankcji, poczynając od treści art. 5 Dyrektywy 76/207 konkludując, że rzeczywisty skutek odstrasający nie wymaga przyznania poszkodowanemu z powodu dyskryminacji ze względu na płeć odszkodowania o charakterze sankcji, które przekracza pełne naprawienie rzeczywiście doznanej szkody i stanowi środek o

charakterze sankcji. Art. 18 Dyrektywy 2006/54 należy zatem interpretować w ten sposób, że aby szkoda doznana z powodu dyskryminacji ze względu na płeć została rzeczywiście naprawiona w sposób odstraszający i proporcjonalny, przepis ten nakłada na państwa członkowskie, które wybrały formę pieniężną, obowiązek wprowadzenia do ich krajowego porządku prawnego, zgodnie z określonymi przez nie szczegółowymi zasadami, środków przewidujących zapłatę poszkodowanemu odszkodowania pokrywającego w pełni poniesioną szkodę.

Prezentacja wyroku w sprawie Arjona Camacho ma rację o tyle, że I kwartał roku 2016 nie obfituje w orzeczenia z zakresu prawa pracy. Właściwie wskazać należy jedynie na wyrok TSUE z dnia 26 lutego 2016 r., C-292/14 w sprawie Stroumpoulis i in. Może okazać się on okazać niezwykle doniosły dla praktyki krajowych instytucji gwarantujących świadczenia na wypadek niewypłacalności. Statuuje bowiem ich odpowiedzialność także za przypadki, w których dochodzi do niewypłacalności pracodawcy spoza Unii Europejskiej. Zasługuje ono na omówienie mimo, że dotyczy Dyrektywy 80/987, która została zastąpiona Dyrektywą 2008/94. Treść regulacji, których dotyczy orzeczenie, nie uległa zmianie w obecnie obowiązującym akcie, dlatego uwagi na tle jego poprzedniczki, mogą mieć zastosowanie w pełni także w obecnym stanie prawnym.

Kanwę pierwszego z tych postępowań, które należy wymienić, stanowiła upadłość spółki prawa maltańskiego orzeczona w 1995 r. przez grecki sąd upadłościowy. Spółka Panagia Malta (armator statków wycieczkowych) zatrudniała greckich marynarzy, m. in. S. Stroumpoulisa, wobec których zalegała z płatnościami jeszcze w okresie przed ogłoszeniem upadłości. Wierzytelności te nie zostały zaspokojone w postępowaniu upadłościowym, pracownicy zgłosili więc roszczenia do greckiej instytucji, zajmującej się wypłatą świadczeń w razie niewypłacalności pracodawcy. Odmówiła ona wypłat argumentując, że jako marynarze są oni wyłączeni z zakresu stosowania Dyrektywy 80/987, nie są także objęci zakresem stosowania przepisów implementujących w Grecji tę Dyrektywę.

W związku z tym byli pracownicy Panagia Malta wszczęli postępowanie, mające na celu ustalenie odpowiedzialności rządu greckiego za niezapewnienie załogom statków morskich dostępu do instytucji gwarancyjnej zgodnie z Dyrektywą 80/987 lub – gdyby to nie było możliwe – do ochrony równorzędnej w stosunku do tej, jaka wynika z Dyrektywy. W tym właśnie postępowaniu Najwyższy Sąd Administracyjny zwrócił się do TSUE z dwoma pytaniami:

1) Czy w rozumieniu przepisów dyrektywy 80/987 marynarze państwa członkowskiego świadczący usługi na statku pływającym pod banderą państwa trzeciego względem Unii Europejskiej korzystają w odniesieniu do niezaspokojonych roszczeń podnoszonych w stosunku do przedsiębiorstwa żeglugowego – które ma siedzibę statutową na terytorium państwa trzeciego, lecz którego rzeczywista siedziba znajduje się w tymże państwie członkowskim i co do którego, mając na uwadze tę ostatnią siedzibę, została ogłoszona upadłość przez sąd tego państwa członkowskiego, zgodnie z prawem tego państwa – z ochrony zapewnionej tą dyrektywą z uwzględnieniem założonego w niej celu i niezależnie od faktu, że umowy o pracę regulowane są prawem państwa trzeciego, a państwo członkowskie nie

może zwrócić się do armatora będącego właścicielem statku, który nie jest objęty porządkiem prawnym tego państwa, o udział w finansowaniu instytucji gwarancyjnej?

2) Czy w rozumieniu przepisów dyrektywy 80/987 można uznać, że stanowi równorzędną ochronę obciążający kasę emerytalną marynarzy, na podstawie art. 29 ustawy nr 1220/1981, przez okres co najwyżej trzech miesięcy, obowiązek wypłaty podstawowego wynagrodzenia i dodatków przewidzianych w odnośnych układach zbiorowych na rzecz greckich marynarzy służących na statkach pływających pod grecką banderą lub na statkach zagranicznych, które podpisały porozumienie z tą kasą, który to obowiązek wypłaty jest przewidziany w tymże artykule wyłącznie w sytuacji, gdy marynarze ci zostają za granicą pozostawieni samym sobie?

W obszernej odpowiedzi na pytanie pierwsze Trybunał rozpoczął od przypomnienia celu socjalnego Dyrektywy 80/987 i znaczenia ochrony na wypadek niewypłacalności pracodawcy (pkt 30 uzasadnienia), z czym trzeba się rzeczywiście zgodzić. Niemniej jednak kwestię kluczową stanowi słuszne przypomnienie (pkt 32 uzasadnienia), że pojęcia pracownika i pracodawcy – na podstawie art. 2 ust. 1 Dyrektywy – należy rozumieć w świetle norm prawa krajowego. Innymi słowy dla ustalenia odpowiedzialności krajowej instytucji gwarancyjnej należy stwierdzić, że uprawniony ma w prawie krajowym status pracownika a jego pracodawca jest niewypłacalny (pkt 33 uzasadnienia).

Ustawodawca krajowy nie jest przy tym – jak przypomina Trybunał (pkt 35 uzasadnienia) na tle wyroku w sprawie Tümer, C-311/13 – w pełni swobodny w definiowaniu, kogo rozumie pod pojęciem pracownika. Nie może bowiem przyjąć takiej definicji, która godzi w cel socjalny Dyrektywy.

Warto w tym miejscu przytoczyć istotę orzeczenia w sprawie Tümer. Przedmiot oceny stanowiły przepisy holenderskie, w bardzo specyficzny sposób kształtujące ochronę na wypadek niewypłacalności. O. Tümer, obywatel turecki, nie dysponował aktualnym zezwoleniem na pobyt. W świetle prawa niderlandzkiego mógł legalnie wykonywać pracę, co czynił, nie korzystał natomiast z ochrony na wypadek niewypłacalności pracodawcy. Dla jej powstania przepisy wymagały bowiem legalnego pobytu. Ten rozdzźwięk został dostrzeżony i słusznie skrytykowany przez TSUE. Odnoszenie się do orzeczenia Tümer w niniejszej sprawie budzi o tyle wątpliwości, że w żadnym miejscu uzasadnienia nie wskazano wprost, by podobne rozróżnienie zostało dokonane w prawie greckim. Co więcej, Trybunał nigdzie nie stwierdza, że obywatele greccy, których dotyczyło postępowanie, byli uznawani za pracowników w rozumieniu greckiego ustawodawstwa.

Jedynym elementem, który mógłby na to wskazywać, był wskazany w drugim pytaniu przepis, z którego wynika, że kasa emerytalna marynarzy wypłaca wynagrodzenia oraz dodatki wynikające z układów zbiorowych marynarzom pływającym także na statkach zagranicznych, o ile ich armatorzy podpisali porozumienie z tą kasą. Instytucja ta, odnosząca się w pierwszej kolejności do marynarzy zatrudnionych u greckich armatorów, ma – w ocenie władz greckich – stanowić inną formę ochrony, alternatywną względem wymagań Dyrektywy 80/987, dopuszczalną przez jej art. 1 ust. 2. Wydaje się to jednak zbyt mało by stwierdzić, że marynarze zatrudnienie u

armatora z państwa spoza UE są uznawani za pracowników w świetle prawa greckiego.

Dlatego można mieć poważne wątpliwości odnośnie do stwierdzenia Trybunału (pkt 36), że zgodnie z greckim prawem marynarze zatrudnieni w ramach umowy – tacy jak w postępowaniu głównym – są pracownikami. Druga część problemu tkwi bowiem w pojęciu „pracodawcy” w rozumieniu Dyrektywy. Trybunał uznaje bowiem, że fakt przeprowadzenia postępowania upadłościowego przez sąd grecki (pkt 37 uzasadnienia) jest wystarczający dla przyznania ochrony mimo, iż nie stwierdził, by podmioty takie jak Panagia Malta były pracodawcami w świetle prawa greckiego.

Nie przekonuje argumentacja Trybunału, odnosząca się do spraw Mosbaek (C-117/96) oraz Everson i Barras (C-198/98). W pierwszej z tych spraw ustalono właściwość instytucji finansowanej przez pracodawcę, mimo iż praca przez p. Mosbaek była wykonywana w innym państwie członkowskim UE. Natomiast w przypadku, w którym pracodawca dysponuje wieloma zakładami, decydujące jest miejsce świadczenia pracy (Everson i Barras). Zdaniem Trybunału orzeczenia te nie mogą rzutować na ocenę niniejszej sprawy. Tymczasem z orzeczenia Mosbaek wyraźnie wynika, że nawet w obrębie unii pierwszeństwo w zaspokojeniu roszczeń przypada instytucji finansującej z państwa, w którym opłacane były składki (siedziby pracodawcy), a kryterium miejsca wykonywania pracy pozostaje wtórne.

Trybunał podkreśla natomiast, że czym innym pozostaje określenie prawa właściwego dla zobowiązania, a czym innym – ochrona na wypadek niewypłacalności (pkt 44 uzasadnienia). Ochrona ta nie jest zatem objęta zakresem normowania art. 10 Konwencji o prawie właściwym dla zobowiązań umownych, otwartej do podpisu w Rzymie w dniu 19 czerwca 1980 r. (pkt 46 uzasadnienia).

Trybunał nie uznał także za zasadne argumentów rządu greckiego, że prawo unijne nie ma zastosowania w sytuacji, w której statek pływa pod banderą państwa trzeciego i w tym samym państwie ma siedzibę pracodawca. Zdaniem jednak Trybunału sam fakt, że pracownik świadczy pracę poza terytorium UE nie przeszkadza w stosowaniu przepisów dotyczących swobody przepływu pracowników (pkt 53 z odwołaniem do sprawy Bakker, C-106/11). Marynarze, których dotyczył spór zawarli bowiem umowy na terytorium państwa członkowskiego UE z pracodawcą, którego niewypłacalność stwierdził sąd tego państwa ze względu na to, że prowadził w nim działalność i miał rzeczywistą siedzibę.

Dyrektywa 80/987 nie ogranicza możliwości wykonywania jurysdykcji przez państwo bandery, co gwarantuje art. 94 ust. 1 i 94 ust. 2 lit. b) Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza, sporządzona w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r., która weszła w życie w dniu 16 listopada 1994 r. (pkt 66 uzasadnienia). Jakkolwiek zatem konwencja ta odnosi się do spraw socjalnych załogi statku, to jednak nie wyklucza istnienia niejako równoległej ochrony unijnej na wypadek niewypłacalności.

Nie znalazły także uznania Trybunału argumenty rządu greckiego, że nie może wymagać zapłaty na fundusz gwarancyjny od pracodawcy pochodzącego z państwa trzeciego (pkt 67). Mechanizm składkowy nie jest, jak podkreśla Trybunał, obligatoryjny. Państwo greckie, z uwagi na to, że Panagia Malta miała w nim

faktyczną siedzibę, mogło i powinno zadbać o ustanowienie ochrony pracowników na wypadek niewypłacalności.

Przechodząc do drugiego pytania, Trybunał zanalizował grecką regulację dotyczącą ochrony na wypadek niewypłacalności, mającą stanowić – zdaniem rządu greckiego – skuteczny środek alternatywny przewidziany dla marynarzy. Ochrona ta została jednak ustanowiona nie tyle na wypadek niewypłacalności, ile w razie pozostawienia marynarzy za granicą (pkt 76 uzasadnienia). Mogą się natomiast zdarzyć sytuacje, w których marynarze nie będą pozostawieni za granicą, natomiast wystąpi niewypłacalność. Przepis grecki nie zapewnia zatem w ocenie Trybunału ochrony równorzędnej w stosunku do tej, jakiej wymaga Dyrektywa 80/987 (pkt 79 uzasadnienia).

dr Michał Raczkowski

Sprawy z zakresu konkurencji

Podobnie jak w przypadku spraw z zakresu prawa pracy, w orzecznictwie dotyczącym problematyki konkurencji, omówienia wymagają dwa wyroki, wydane w koincydencji jednego dnia.

Pierwszy z nich, z dnia 20 stycznia 2016 r., C-428/14, DHL, dotyczył relacji między wnioskami o zwolnienie z grzywien z tytułu zawarcia porozumień ograniczających konkurencję zgłaszanych do Komisji Europejskiej oraz do krajowych organów antymonopolowych a także „wykładni” treści tych wniosków.

W stanie faktycznym, w którym wyrok został wydany, ustalono, że w dniu 5 czerwca 2007 r. DHL złożył do Komisji wniosek o zwolnienie z grzywien dotyczący wielu naruszeń prawa konkurencji Unii w sektorze usług międzynarodowej spedycji towarów. W dniu 24 września 2007 r. Komisja przyznała DHL warunkowe zwolnienie w całym sektorze spedycji międzynarodowej, czyli w sektorach morskim, lotniczym i drogowym. Ponadto w dniu 20 grudnia 2007 r. DHL poinformował Komisję o pewnych danych dotyczących zachowań zaobserwowanych we Włoszech w zakresie międzynarodowej spedycji drogowej. W czerwcu 2008 r. Komisja zdecydowała, że będzie prowadzić postępowanie tylko w odniesieniu do części kartelu dotyczącej usług międzynarodowej spedycji lotniczej, pozostawiając krajowym organom ochrony konkurencji możliwość ścigania naruszeń dotyczących usług spedycji morskiej i drogowej.

W dniu 12 lipca 2007 r. DHL przedłożył do włoskiego organu antymonopolowego (Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato, AGCM) uproszczony wniosek o zwolnienie z kary na podstawie krajowego programu łagodzenia kar. We wniosku tym DHL dostarczył informacji na temat bezprawnych zachowań na rynku spedycji i międzynarodowego transportu towarów. Zdaniem AGCM oświadczenie to dotyczyło tylko sektora międzynarodowego transportu towarów drogą morską i lotniczą, z wyłączeniem transportu drogowego. Niemniej zdaniem DHL wspomniany uproszczony wniosek odnosił się do bezprawnych zachowań zaobserwowanych na całym rynku spedycji i międzynarodowego

transportu towarów. DHL uściślił, że jego wniosek z dnia 12 lipca 2007 r. nie zawierał wprawdzie konkretnych i szczególnych przykładów zachowań zaobserwowanych w ramach spedycji drogowej, ale że wynikało to z tego, iż nie zostały one jeszcze wtedy wykryte. W dniu 23 czerwca 2008 r. DHL złożył do AGCM dodatkowy uproszczony wniosek o zwolnienie z kary w uzupełnieniu swojego wniosku złożonego w dniu 12 lipca 2007 r., aby rozciągnąć go wyraźnie na sektor międzynarodowej spedycji drogowej. We wniosku tym DHL oświadczył, że uzupełnia jedynie wniosek z 12 lipca 2007 r.

Problem polegał na tym, że stosowne wnioski złożyły wcześniej inne przedsiębiorstwa. W dniu 5 listopada 2007 r. Deutsche Bahn AG złożyła do Komisji, także w imieniu swoich spółek zależnych, wśród których figuruje Schenker Italiana SpA wniosek o zwolnienie z grzywien najpierw w odniesieniu do spedycji morskiej, a następnie w dniu 19 listopada 2007 r. w odniesieniu do spedycji drogowej. Ponadto w dniu 12 grudnia 2007 r. Schenker złożył do AGCM uproszczony wniosek o złagodzenie kary, dostarczając informacji na temat spedycji drogowej we Włoszech.

W decyzji z 15 czerwca 2011 r. AGCM uznał, że Schenker była pierwszą spółką, która złożyła wniosek o zwolnienie z grzywien we Włoszech w związku ze spedycją drogową. Na podstawie krajowego programu łagodzenia kar spółka ta nie została obciążona żadną grzywną. Natomiast spółkom DHL i Agility nakazano zapłatę grzywien, które zostały następnie obniżone odpowiednio do 49% i do 50% ich pierwotnej kwoty. AGCM uznał również, że w swoim wniosku z dnia 12 lipca 2007 r. DHL domagał się zwolnienia z grzywien jedynie w zakresie spedycji lotniczej i morskiej, a wniosek o zwolnienie z grzywien w zakresie spedycji drogowej został złożony przez to przedsiębiorstwo dopiero w dniu 23 czerwca 2008 r.

W ramach sporu, wszczętego z odwołania od tej decyzji, rozpatrująca sprawę w II instancji Rada Stanu skierowała do TSUE pytania prejudycjalne

1) krajowe organy ochrony konkurencji nie mogą odejść w ramach swej praktyki od instrumentów ustalonych i przyjętych przez ECN, a zwłaszcza od modelowego programu łagodzenia kar ECN w wypadku takim jak w postępowaniu głównym, bez popadania w sprzeczność z wyrokiem Trybunału w sprawie Pfeiderer (C-360/09, EU:C:2011:389), a konkretnie z jego pkt 21 i 22;

2) pomiędzy wnioskiem głównym o zwolnienie z kary złożonym przez przedsiębiorstwo do Komisji lub przygotowywanym do złożenia do niej oraz uproszczonym wnioskiem o zwolnienie z kary złożonym przez nie do krajowego organu ochrony konkurencji w odniesieniu do tego samego kartelu, istnieje związek prawny takiego rodzaju, że krajowy organ ochrony konkurencji – niezależnie od brzmienia pkt 38 komunikatu w sprawie współpracy – ma obowiązek zgodnie z pkt 22 modelowego programu łagodzenia kar ECN (obecnie pkt 24 według numeracji modelowego programu ECN z 2012 r.) oraz uwagą wyjaśniającą nr 45 (obecnie uwagą wyjaśniającą nr 49 według numeracji modelowego programu ECN z 2012 r.):

- dokonać oceny uproszczonego wniosku o zwolnienie z kary w świetle wniosku głównego, o ile uproszczony wniosek wiernie odpowiada treści wniosku głównego;
- ewentualnie – jeżeli uzna, że uproszczony wniosek, który otrzymał, ma węższy zakres przedmiotowy od wniosku głównego złożonego przez to samo

przedsiębiorstwo, w odniesieniu do którego Komisja przyznała warunkowe zwolnienie z kary rzeczonemu przedsiębiorstwu – skontaktować się z Komisją lub z samym przedsiębiorstwem w celu ustalenia, czy po złożeniu uproszczonego wniosku w ramach dalszego dochodzenia wewnętrznego stwierdziło ono konkretne i szczególne przykłady zachowań w sektorze, który to jakoby miał być objęty wnioskiem głównym o zwolnienie z kary, lecz nie wnioskiem uproszczonym;

3) zgodnie z pkt 3 i 22–24 modelowego programu łagodzenia kar ECN i odpowiadającymi im uwagami wyjaśniającymi nr 8, 41, 45 i 46 oraz uwzględniając zmiany wprowadzone przez pkt 24–26 modelowego programu ECN z 2012 r. i uwagi wyjaśniające nr 44 i 49, krajowy organ ochrony konkurencji, który w okresie wystąpienia okoliczności faktycznych postępowania głównego stosował program łagodzenia kar taki jak w postępowaniu głównym, mógł zgodnie z prawem przyjąć w odniesieniu do danego kartelu objętego głównym wnioskiem o zwolnienie z kar złożonym lub przygotowywanym do złożenia przez pierwsze przedsiębiorstwo do Komisji:

- wyłącznie uproszczony wniosek o zwolnienie z kary złożony przez owo przedsiębiorstwo lub
- również późniejsze uproszczone wnioski o zwolnienie z kary złożone przez inne przedsiębiorstwa, które początkowo złożyły do Komisji »nieakceptowalny« wniosek o zwolnienie z kary lub wniosek o zmniejszenie grzywny, w szczególności w sytuacji gdy wnioski główne tych innych przedsiębiorstw zostały złożone po przyznaniu warunkowego zwolnienia z kary pierwszemu przedsiębiorstwu?».

Trybunał w uzasadnieniu uznaje po pierwsze, że program modelowy łagodzenia kar ECN nie ma charakteru wiążącego dla krajowych organów ochrony konkurencji z uwagi na różnorodność modeli ochrony konkurencji (administracyjnego lub sądowego) w poszczególnych państwach członkowskich (pkt 41-44).

Założenie o niezależności tych programów stanowi motyw przewodni uzasadnienia. W konsekwencji Trybunał uznaje, że to prawo każdego z państw członkowskich rozstrzyga o sposobie rozpoznania wniosku o zwolnienie od kary (pkt 55). W przypadkach „transgranicznych” przedsiębiorstwo uczestniczące w kartelu ma interes w złożeniu wniosku zarówno do Komisji jak i organów wszystkich zainteresowanych państw (pkt 59). Nie ma więc obowiązku wykładnia wniosku przez pryzmat wniosku złożonego gdzie indziej, nawet jeśli ich treść się pokrywa, nie ma bowiem także (pkt 62) obowiązku kontaktowania się Komisji z organami krajowymi w celu zasięgnięcia informacji o złożonych wnioskach. Trybunał podkreśla, że osłabiałoby to prewencyjną rolę wniosków i konieczną w tym zakresie inicjatywę przedsiębiorstw (pkt 63 i n.).

Samodzielność systemu wspólnotowego i systemów krajowych rzutuje także na odpowiedź na trzecie pytanie. Sąd odsyłający chciałby bowiem wiedzieć, czy wniosek o zwolnienie od kary złożony do Komisji gwarantuje przedsiębiorstwu pierwszeństwo także w relacji z organami krajowymi, co oznaczałoby, że przedsiębiorstwa, które złożyły do Komisji wnioski o zmniejszenie kar, nie mogłyby tego skutecznie uczynić. Odpowiedź na to pytanie jest negatywna. Jak zauważa Trybunał skuteczne stosowanie art. 101 TFUE nie stoi na przeszkodzie krajowemu systemowi łagodzenia kar, który umożliwia przyjęcie uproszczonego wniosku o

zwolnienie z kary przedłożonego przez przedsiębiorstwo, które nie złożyło do Komisji wniosku o całkowite zwolnienie z kar (pkt 80). Wręcz przeciwnie, system krajowy ma zachęcać uczestników karteli do ich ujawniania, tworząc klimat niepewności skłaniający także do ich ujawniania Komisji (pkt 81-82).

Z kolei w sprawie, zakończonej wyrokiem z 21 stycznia 2016 r., C-74/14, Eturas, wątpliwości budziły zagadnienia dowodowe. Litewski sąd odsyłający miał wątpliwości w sprawie wszczętej przeciwko operatorom usług turystycznych, korzystających z systemu elektronicznego dostarczanego przez operatora wiodącego. System ten nie tylko umożliwiał rezerwowanie wycieczek w tym podmiocie, ale także komunikację emailową między operatorem wiodącym a pozostałymi. Organowi ochrony konkurencji udało się ustalić, że podmiot wiodący rozsyłał w ramach systemu korespondencję o charakterze zmowy cenowej (maksymalne stawki rabatów), a jednocześnie w części „transakcyjnej” systemu uniemożliwiano udzielanie wyższych zniżek. Na tym tle skierowano następujące pytania prejudycjalne:

1) Czy art. 101 ust. 1 TFUE należy interpretować w ten sposób, że w sytuacji, gdy podmioty gospodarcze uczestniczą w skomputeryzowanym systemie informacyjnym tego rodzaju jak ten opisany w niniejszej sprawie, a rada ds. konkurencji dowiodła, że do systemu tego wprowadzono informację o ograniczeniach stosowanych rabatów, a w jego ramach ustanowiono techniczne ograniczenie stosowanych stawek rabatu, można domniemywać, że te podmioty gospodarcze były, lub powinny były być, świadome tej wprowadzonej do skomputeryzowanego systemu informacyjnego informacji i, nie sprzeciwiając się stosowaniu takiego ograniczenia rabatów, wyraziły milczącą zgodę na stosowanie tego ograniczenia cenowego i z tego względu mogą zostać uznane za odpowiedzialne za uczestnictwo w uzgodnionej praktyce w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE?

2) Jeśli na pierwsze pytanie należy udzielić odpowiedzi przeczącej: jakie czynniki należy uwzględnić przy ustalaniu tego, czy podmioty gospodarcze uczestniczące we wspólnym skomputeryzowanym systemie informacyjnym, w okolicznościach takich jak te rozpatrywane w postępowaniu głównym, uczestniczyły w uzgodnionej praktyce w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE?

W uzasadnieniu Trybunał, przed przejściem do analizy zagadnienia dowodowego, przypomina założenie o autonomiczności udziału przedsiębiorstw w grze rynkowej, z którego wynika niedopuszczalność ich kontaktów w celu wywarcia wpływu na zachowanie konkurentów, ujawnienie mu swych planów, jeśli celem lub skutkiem takiego zachowania jest zakłócenie konkurencji na rynku (pkt 27 uzasadnienia z odwołaniem do wyroku w sprawie T-Mobile Netherlands i.in., C-8/08, , pkt 32-33 i przytoczonego tam orzecznictwa). Można zatem zakładać, że porozumienie opisane w stanie faktycznym sprawy należałoby uznać za niedopuszczalne.

Problem polegał na tym, że uzyskane przez organ ochrony konkurencji informacje dotyczyły jedynie podmiotu inspirującego niedozwoloną praktykę rynkową – brakowało potwierdzenia, czy adresaci wiadomości w niej uczestniczyli.

Trybunał przypominał, że zgodnie z art. 2 rozporządzenia nr 1/2003, w każdym krajowym postępowaniu w sprawie stosowania art. 101 TFUE ciężar udowodnienia naruszenia art. 101 ust. 1 TFUE spoczywa na stronie lub organie zarzucającym naruszenie, ale rozporządzenie nie określa standardów dowodowych. Ich określenie stanowi przejaw wewnętrznej kompetencji państw członkowskich, pod warunkami (pkt 32 uzasadnienia), że przepisy te nie są mniej korzystne niż przepisy normujące podobne sytuacje podlegające prawu krajowemu (zasada równoważności) oraz że praktycznie nie uniemożliwiają lub nie czynią nadmiernie uciążliwym wykonywania praw przyznanych przez prawo Unii (zasada skuteczności).

Trybunał uznaje oczywiście podnoszone przez sąd odsyłający kluczowe znaczenie domniemania niewinności, co uniemożliwia stwierdzenie, że operatorzy musieli dostosować się do warunków narzuconych przez operatora wiodącego. Domniemanie niewinności nie stoi jednak na przeszkodzie temu, by sąd odsyłający uznał, iż wysłanie informacji spornej w postępowaniu głównym mogło, w świetle innych obiektywnych i spójnych poszlak, uzasadniać domniemanie, że biura podróży będące stroną w postępowaniu głównym znały jej treść począwszy od dnia wysłania tej informacji, pod warunkiem, że owe biura zachowują możliwość obalenia tego domniemania (pkt 40 uzasadnienia). Trybunał zwraca też uwagę (pkt 44), że adresaci wiadomości w sposób milczący zaaprobowali porozumienie, albowiem stosowali się do ograniczeń technicznych uniemożliwiających stosowanie wyższych – niż narzucone/uzgodnione – rabatów. Spełnia to przyjęte w judykaturze Trybunału cechy porozumienia antykonkurencyjnego – jego zawarcie, zachowanie zgodne z porozumieniem i związek przyczynowo-skutkowy między nimi (pkt 42 uzasadnienia). Przedsiębiorstwa musiałyby udowodnić, że w porozumienie nie brały udziału wykazując albo, że zawiadomiły organy ochrony konkurencji albo, że zastosowały rabaty wyższe niż uzgodnione, co wymagało dodatkowych czynności technicznych.